

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Anneli Pevgonen

NUTISEADMETE KASUTAMINE III KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE
ÕUESÕPPE TUNNIS

magistritöö

Juhendajad:

Mari Vallikivi

Keret Altpere Ma

Tööd läbib pealkiri: Nutiseadmete kasutamine kunstõpetuse õuesõppe tunnis

Viljandi 2021

RESÜMEE

Nutiseadmete kasutamine III kooliastme kunstiõpetuse õuesõppe tunnis

Tänased noored soovivad õppida koos tehnoloogiaga, sest neil on selleks oskused ja kogemused juba enne kooli. Õpilaste ootused õppimise ja õpetamise osas on muutunud, samuti on tundide läbiviimist muutnud viimase aasta jooksul tekkinud olukord ohtliku viiruse ülemaailmse puhangu tõttu. Üha enam tuleb leida viise, kuidas õppematerjali edasi anda nii, et ei oldaks kinnises klassiruumis, et lastel oleks huvitav ja nad saaksid olla tegevusse kaasatud. Uurimistöö eesmärk oli selgitada kunstitunni läbiviimise võimalusi õuesõppel, õppematerjali omandamist nutiseadmeid kasutades ja kas selline õppemeetod on õpilastele huvipakkuv. Digitaalne õppevara on koondatud veebilehele, mis on avatav QR-koodi abil. Õppematerjal sisaldab valiku Viljandit maalinud kunstnikest, kes on viimase kahesaja aasta jooksul väikelinnas elanud või siit läbi rännanud ja kauneid vaateid lõuendile jäädvustanud. Õppevara on koostatud ja suunatud III kooliastme õpilastele riiklikust õppekavast lähtuvalt. Kas selline õppemeetod motiveerib lapsi uurima, tegutsema ning avastama, selgus kvalitatiivse uurimuse raames. Tegevusuuringu käigus viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu viie õpilasega, kellelt saadi tagasiside nii õppeprotsessi läbiviimise kui õppematerjali kohta. Tulemustena saadi õpilastelt soovitusi QR-koodide asukohtade ja õppematerjalis sisalduvate ülesannete täiustamiseks. Õppematerjali ja QR-koodidega tähistatud õpperada saab lõimida teiste õppeainetega, suurendades laste igapäevast liikumist ning andes võimalusi uurida, avastada ja kogeda, samuti on materjal õpetajatele aluseks erinevate ülesannete koostamiseks.

Võtmesõnad: õuesõpe, nutiseadmed, QR- kood, kunstitund, digiõppevaral

ABSTRACT

Using Smart Devices the Outdoor Art Class in Grades VII-IX

Nowadays, students are intrigued to use smart devices for studying. They have the knowledge and skills already before starting school. Students' expectations of learning and teaching have changed. During the last year, classroom management has changed because of the worldwide pandemic. The teachers must find different ways of carrying out the class without the pupils in the classroom. The students must be involved in learning and various activities. The aim of the study was to find out different ways for carrying out the outdoor art lesson using smart devices and if this study method is engaging for the students. Digital study materials have been gathered on a website that is accessible with a QR-code. The materials consist of the artists, who have lived or travelled through Viljandi during the past 200 years and have painted its picturesque views. The study materials meet grades VII-XI national curriculum requirements. A qualitative study was used to find out if the method engages the students to investigate and explore. The data was collected through action research and semi-structured interviews. The five students who participated in the study gave feedback about class management as well as study materials. The students were advised on the placements of the QR-codes and gave tips to improve the study materials. The materials with QR-codes can be integrated with other subjects, which helps to improve students everyday physical activity and offers possibilities to investigate, explore and experience. The study materials can be used as a base material for creating new various tasks.

Keywords: outdoor education, smart devices, QR-code, art class, digital learning materials

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	7
1.1 Kunstiõpetuse ainekava põhikooli III õppeastmes	7
1.2 Õpetamine ja õppimine tehnoloogia abil.....	8
1.3 Õpilaste ja õpetajate digipädevus	9
1.4 Nutiseadmed kunstiõpetuses.....	11
1.5 Õuesõppe olemus ja olulisus.	11
1.6 Digitaalne õppevara	13
1.7 Valik õppematerjalist. Viljandit kujutanud kunstnikud.....	15
1.7.1 ANTS MURAKIN (1892 – 1975).....	15
1.7.2 ERICH PEHAP (1912–1981).....	16
1.7.3 LILIAN HÄRM (1927).....	18
1.7.4 AUGUST PEZOLD (1794-1859)	19
1.7.5 GUSTAV MOOTSE (1885–1957).....	21
1.8 Lapsed ja liikumine	22
2 Metoodika.....	25
2.1 Valim	25
2.2 Protseduur.....	26
2.2.1 Protseduuri kirjeldus	26
2.2.2 Andmete kogumine	27
2.2.3 Andmete analüüs	28
3 Tulemused	28
3.1 Nutiseadmete kasutamine ja õppematerjalile ligipääs.....	28
3.2 Õppematerjali omandamine nutiseadmest.....	30
3.3 Kas õppemeetod motiveerib õpilasi osalema kunstitunnis õuesõppel, kuhu on integreeritud nutiseadmed	31
3.3.1 Hinnang õppemeetodile.....	31
4 Arutelu	31
4.1 Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	33
Tänuõnad	35
Autorsuse kinnitus.....	35
Kasutatud kirjandus:.....	36
Lisa 1. Viljandit kujutanud kunstnikud	41
Lisa 2. Intervjuu kava.....	53
Lisa 3. Ülesanded kunstitunniks.....	54
Lisa 4. Kodeerimine	55

Sissejuhatus

Tõeline haridus peab tulema kogemuste kaudu, nii on väitnud John Dewey, kes pidas õpetajate põhiliseks ülesandeks pakkuda õpilastele uusi teadmisi ja arusaamu just läbi kogemuste (Haukka, 2020). Üha enam soovitakse õpilastele pakkuda ehedaid õpikeskkondi, et saada vahetuid õpikogemusi läbi kõikide meelte ja isetegemise (Palavan, Cicek & Atabay, 2016).

Viiruspuhangud ja riigi poolt kehtestatud piirangud on sundinud meist paljud koduseinte vahele ja muutnud meie igapäevast elukorraldust. Koolitunnid on viidud distantsõppele, mis tähendab, et tubased tegevused on muutunud liialt domineerivaks ja tähelepanu köitvaks (Malone, 2007; O'Brien & Weldon, 2007). Hoidmaks ära mitmeid tervist ohustavaid haigusi, peame hakkama rohkem liikuma ja looduses viibima (Südameveresoonehaiguste..., 2018). Tervisearengu Instituudi andmetel on iga 4. I klassi laps ülekaaluline, mida põhjustab rasvumine, mis on omakorda põhjuseks paljudele tõsistele haigustele nagu teise tüüpi diabeet ja täiskasvanueas südame- ja veresoonehaigused (Laste ülekaal ja..., 2019).

Uurimistöõ püüab selgitada ja pakkuda võimalikke lahendusi, kuidas rakendada õuesõpet koolitundidesse, et vältida ühes klassiruumis istumist. Kuidas õppematerjali edasi anda nii, et lapsed liiguvad looduses või linnamaastikul ja samas on neil võimalus olla endale nii omases keskkonnas – nutiseadmes. Yinger ja Hendricks-Lee (1998) peavad oluliseks õpetaja oskust õppetööd planeerida selliselt, et see vastaks õppekava nõuetele ja ühiskonna ootustele. Samas peab õpetaja arvestama õpilaste vajaduste ja huvidega ning olema valmis tundi läbi viima ka ebasoodsates tingimustes. Varasemaid uurimusi on valminud nutiseadmete kasutamisest õuesõppel ning algklassiõpetajate kogemustest ja hoiakutest ning lasteaiaõpetajate hoiakutest nutiseadmete kasutamisel. Autor ei leidnud eestikeelset uurimust kunstitunni läbiviimist nutiseadmega, seejuures õuesõppel. Kunstitunni looduses läbiviimist on seni praktiseeritud kõige enam looduse, maastiku maalimisega, mis mahub paaristunni aega ja on hea organiseerimise korral teostatav. Uurimistöõ sisaldab digitaalset õppevara, mille koostamise eesmärgiks on olnud luua õppimist toetav materjal, et tutvustada Viljandi kunstiajalugu.

Õppematerjal sisaldab valiku linnaga seotud olnud kunstnike elulugudest ning maalitud või joonisatud teostest, mis on avatavad nutiseadmest QR koodi kaudu, mis omakorda viib vastavale veebilehele. Veebilehte www.viljandimaal.ee saab vaadata ja lugeda kindlas paigas linnas, mis on vastavalt märgistatud. Kasutatud on teoseid, mis on säilinud kas muuseumis

või erakogudes, mis annavad lastele ja noortele võimaluse lisaks vanalinnas maalitud teostele paremini tundma õppida linna toleaeget elu. Õppematerjali koostamise aluseks on Mari Vallikivi 2020. aastal ilmunud raamat "Viljandi motiiv". Veebileht sisaldab abimaterjali, mis on nähtav ja kasutamiseks vaid õpetajale, et koostada ülesandeid vastavalt tunni eesmärgile.

Kunstitunni õuesõppe läbiviimise üks lõimimise võimalusi on liikumisõpetus, kus vastavalt tunni pikkusele ja eesmärgile on võimalus läbi viia orienteerumismängu, punktide läbimist kiiruse peale või otsida etteantud ülesandele lahendus. Uurimistöö eesmärk oli selgitada kunstitunni läbiviimise võimalusi ja õppematerjali omandamist kasutades nutiseadmeid õuesõppel ja kas selline õppemeetod on õpilastele huvipakkuv.

Teoreetiline ülevaade

1.1 Kunstiõpetuse ainekava põhikooli III õppeastmes

Kunstiõpetus, mida õpitakse põhikoolis 1.-9. klassini, kuulub kunstiainete valdkonda. Samasse valdkonda kuulub ka muusikaõpetus, mis on sarnaselt kunstiõpetusega kohustuslik kõikides põhikooliastmetes. Kolmandas kooliastmes (7.-9. kl) on kunstiõpetuses kolm tundi nädalas, et saavutada õppekavas taotletavad õpitulemused ja õppe- kasvatusesmärgid (Riiklik õppekava..., 2011).

Eesti üldhariduskoolide õppekava näeb ette noortes üldpädevuste arendamist. Kunstipädevuse õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane ühendab tähelepanu loovuse ja eneseväljendusoskusearendamisele ning tervikliku maailmapildi kujundamisele. Arendatakse tundemaailma, intuiitivist ja loovat ja paindlikku mõtlemist, avatust kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele. Õpitakse tundma ennast ja saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas (Paas, 2007). Kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Õpitakse väärtustama kultuuri ja inimese loovust ning erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Seostatakse kunsti ja kultuuri ning teaduse ja tehnoloogia arengut, nii minevikus kui ka tänapäeval. Kogetakse kunstiga tegelemise tasakaalustavat ja igapäeva elu rikastavat mõju, mis arendab tundemaailma ning verbaalset ja analüütilist mõtlemist teistes õppeainetes. Kunstitegevuse kaudu arendatakse seoste loomise oskust ja terviklikku mõtlemist (Riiklik õppekava..., 2011). Kunstiõpetuse ainekava annab palju võimalusi lõimimiseks, kuna läbivaid teemasid on mitmeid, mida seostada teiste ainetundidega.

Kunstiõpetuse ainekava pakub põnevaid väljakutseid ja annab õpetajale piisavalt vabadust, et otsustada, kuidas tund läbi viia. Keskenduda tuleb õpitulemustele ja põnevale tunni ülesehitamisele, mille eest vastutab õpetaja. Ta valib õpisisu ja meetodid õpitulemuste saavutamiseks (Köster, 2013).

Et kunstiõpetuse tund viia õue, on vajalik planeerida tunni tegevused ja seada eesmärk. Kunstitunni läbiviimiseks õues on peale maalimise ka õppematerjali omandamine, samal ajal liikudes, kogedes ja õppides. Õuesõppe pedagoogika teoses Dahlgren ja Szczepanski (2006) on tõdetud, et Põhjamaade ja Euroopa koolide uurijatele on õppimise, tervise ja füüsilise tegevuse vahel seose kirjeldamine raske ülesanne. Aastal 2021 on üha enam võimalusi, kuidas neid kolme omavahel ühendada. Ka Szczepanski (2006c) on arvamusel, et õuesõppe on hea meetod, et õppekavas sõnastatud eesmärgid ellu viia.

1.2 Õpetamine ja õppimine tehnoloogia abil

Kuidas tehnoloogiat õppimisse rakendada ning mil määral nutiseadmed õppimist toetavad, on tihti küsimuseks nii õpetajatele, kui lapsevanematele. Oluliseks tuleb pidada, et tehnoloogia kasutus oleks maksimaalselt laste arengut toetav ja arendav. Nevski (2019) nendib, et digivahendid pakuvad laste ja noorte seas suur huvi ning seetõttu võetakse selline õppemeetod hästi vastu. Oluliseks ja esmatähtsaks peetakse teadlikkust ja oskuslikkust digitehnoloogia kasutamisel ning digipädevusi lapse terve maailmapildi kujunemisel. Muutunud on õppeprotsessid ja õpikeskkonnad koolides, tänu uue põlvkonna tehnoloogia kiirele arengule. Digitehnoloogia kasutamist peetakse tähtsaks osaks terviklikust ökosüsteemist. Euroopa Komisjon defineerib digipädevust kui suutlikkust rakendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (IKT) õppimisega, töövalmidusega, kriitiliselt ja loominguiliselt oma tööga, meelelelutusega ja ühiskonda kaasatusega seonduvate eesmärkide täitmiseks (Laanpere jt, 2016).

Digitalse mängulise tegevuse eesmärgiks õuesõppel on Cheng jt (2013) välja toonud kolm põhilist omadust: rikastada õppimist, olla kergesti kasutatav ja suurendada õpilaste õpimotivatsiooni. Nutiseadmete kasutamisel õuesõppel täheldati tähelepanupäärselt suuremat huvi õpitava teema kohta, laiemat kaasatust ja efektiivsemat õppimist (Cheng et al, 2013). Digivahendite kasutamisest õuesõppel on kirjutatud mitmeid uurimistöid, mis toovad selgelt välja selle õppemeetodi positiivsed küljed. Enamasti on digitaalne mänguline tegevus suurendanud õpimotivatsiooni ja huvi (Lai, Yang, Ho & Chan, 2007). Samal arvamusel on ka Trimmel ja Bachmann (2004), kes lisaks eelpool nimetatule toovad esile ka positiivse mõju õpitulemustele ning tundides osalemise osakaalu. Positiivse mõjuna nutiseadmete kasutamisel õppetöös on märkinud ära oma uurimuses Rogers et al., (2004), et õpilastel paranes oskus kaasata töösse eripäradega õpilasi, suurenes iseseisvus ja pühendumus ning tõusis enesehinnang. Samas uurimuses toodi esile õpilaste suurenenud huvi looduskeskkonna vastu, kus iseseisvad tegevused arendasid õpilaste koostööoskust ja aktiivsemat suhtlust õpetajaga (Rogers et al., 2004). Õuesõppel nutiseadmete kasutamise õpilaskesksuse tähtsust on esile tõstnud Kamarainen jt (2013), kes leiavad, et õppetöö muutub õpilaste jaoks enam huvipakkuvaks, kui nad saavad osaleda teadusliku praktikaga sarnanevates tegevustes ja kogeda erinevaid töökohustusi erinevate projektide juures. Sellised tegevused rikastavad õpikogemust, toetavad aktiivset info töötlemist ja arendavad sügavamaid arusaamu õpitavast (Kamarainen et al, 2013).

Nutiseadmete kasutamisest õuesõppel on kasutajasõbralikkuse poole pealt välja toonud McClain ja Zimmermann (2015) ühe aspektina asjaolu, et materjalile on kiire juurdepääs. Õuesõppe kasulikud ja arendavad omadused saab Caldwell ja Cullingford-Agnew (2017) arvates lastele lähemale tuua vaid siis, kui õpilastel on soov nutiseadmeid kasutada. Oluline ja üheks suuremaks plussiks on käeshoitavate nutiseadmete mobiilsus õuesõppel ning samuti õpilaste mobiilsus, mis tähendab, et lapsed liiguvad, teevad märkmeid ja koguvad andmeid iseseisvalt ja koostööd tehes (Kamarainen *et al.*, 2013; Lai *et al.*, 2007).

Nutiseadmete kasutamisel õuesõppel, on välja toodud tõik, et telefoni või tahvelarvuti kasutamine võib mõjuda õpilaste tähelepanule ja keskendumisvõimele. Eriti märgati sellist mõju, kui oli vaja minna ühelt ülesandelt teisele. Samas uuringus on välja toodud nutiseadme häiriv mõju, kui tegevus toimub looduses, kus oluline on tunnetus ja näiteks taimede käega katsumine (Rogers *et al.*, 2004). Tänapäeva laste oskust, olla mitmes tegevuses samaaegselt, on aga rõhutanud Rucher jt (2010), kes leiavad, et nutiseade ei isoleeri lapse tähelepanu täielikult, vaid õpilased suudavad ka märgata enda ümber toimuvat. Parema soorituse saavutamiseks soovivad rühmatööd Rogers jt (2004), märkides, et rühmas oleks vaid üks nutiseade ning selle haldaja vahetuks teatud aja möödudes. Nutitelefon kui tehnilise vahendi nõrgaks küljeks on akude piiratus, väike ekraan ja piiratud teksti sisestamise võimalus. Probleemide lahendusena soovitatakse tegevuste hoolikat planeerimist ning seadme ettevalmistust (Moks, 2018).

Nutiseadmeid ja õuesõpet peetakse kui kahte vastandlikku ja võistlevat tegevust, kuid mida läbimõeldult õppekavasse lõimides, saab luua õpilastele omase ja loomuliku keskkonna õppimiseks. Ühtlasi ollakse looduses, värskes õhus ja liikumas ning samal ajal ka nutiseadmes õppevaraga tutvumas.

1.3 Õpilaste ja õpetajate digipädevus

Võrreldes eelmiste põlvkondadega on tänapäeva lapsed teistsugused õppijad ja nende ootused õppimise ja õpetamise osas on muutunud. Õpilased soovivad õppida koos tehnoloogiaga, sest neil on selleks juba kogemus ja oskus. Täna noored soovivad olla tegevustesse aktiivselt kaasatud, asju läbi arutada, ise uurida ja avastada. Nad ootavad visuaalseid selgitusi ning võimalusi ülesandeid oma tempos lahendada (Randoja, 2016). Saar (2017) iseloomustab 21. sajandi lapsi kui uudishimulikke, kohanemisvõimelisi, loovaid, avatud meeltega ning rohkem tulemuste saavutamisele orienteeritud. Tänapäeva õppijad ei tule ootamise ja kannatlikkusega hästi toime ning keskendumisvõime on lühike, samuti kohusetunne ei ole kõige suurem.

Selleks, et lapsi motiveerida, peab õpetaja neid omadusi ära kasutama ja õppetööd päriselu olukordadega siduma. Õppetegevuses omandatud oskusi ja teadmisi võib hinnata sellistena või siis nii, kuidas lapsed neid oskusi ja teadmisi rakendavad (Saar, 2017).

Tavapäraseks võib pidada, et lapsed puutuvad tehnoloogialiste seadmetega kokku juba varajases kasvueas ning nutiseadmete turvalisuse uuringu (2017) andmetel on peale kasvamas uus nutimailmas elav põlvkond. Uuringust on selgunud, et nutitelefonide omamine on laste hulgas väga populaarne ja on viimaste aastate jooksul kasvanud märkimisväärselt 58 – 77%. Iga neljas eelkooliealine laps on nutitelefoni omanik, mis tähendab, et lasteaia viimasesse rühma minnes on nutitelefoni tal juba olemas (Nutiseadmete kasutajate..., 2017).

Õpetajate digipädevused jagab kuude suuremasse valdkonda Eestis 2017. aastal Euroopa Komisjoni poolt avalikustatud *DigCompEdu* digipädevuste raamistik (Redecker & Punie, 2017), mille on kohandanud Eesti õpetajatele Hitsa digipädevuste töörühm kevadel 2019 (Nevski, 2019). Õpetaja kutsestandard sätestab digivahendite kasutamise õpetaja töös järgnevalt: õpetaja peab leidma sobivaid IKT-vahendeid ja ja võimalusi, et läbi viia õpitegevusi ja kujundada õpikeskkonda. Õpetaja digipädevused seisnevad peamiselt tema suutlikkuses planeerida ja läbi viia õppetööd, leides sobivaid digikeskkondi ja õppemeetodeid (Nevski, 2019).

Üks kaheksast elukestva õppe võtmepädevusest on digipädevus, millega on täiendatud 2014. aastal põhikooli ning gümnaasiumi riiklikke õppekavu (Elukestva õppe..., 2014). Eesti elukestva õppestrateegia 2020 rakendamiseks on koostatud digipöörde programm, mille eesmärk on muuta senist õpikäsitust paremale rakendamisele ning kujundada terviklik lähenemine digivõimaluste eesmärgipäraseks kasutamiseks õppeprotsessis. See tähendab, et digipädevad õpilased ja õpetajad ning inimeste kasutuses olevad digiseadmed, digitaristu ja infosüsteemid aitavad kaasa õppekavliteedi tõusule ning kaasaegse õpikäsituse tulemuslikule elluviimisele (Digipööre, s.a.). Igale kodanikule on vajalikud IKT (info-ja kommunikatsioonitehnoloogia) baasoskused, teadmised ja hoiakud, et infoühiskonnas turvaliselt ja konkurentsivõimeliselt tegutseda.

Eestile, kui digiriigile on omane innovatiivsus ja oskus ise uudset tehnoloogiat luua. Digipöörde üheks olulisemaks ülesandeks on nii lasteaedades, kui üldhariduskoolides selliste oskuste õpetamise tagamine nagu programmeerimine, robootika, veebidisain jne, et kujundada noortes loovust. Digikultuuri integreerimisele õppeprotsessi on oluline koolides tagada terviklik lähenemine, selleks on välja töötatud Euroopa Komisjoni tellimusel raamistik digipädeva alushariduse tunnuste kohta (Digipööre, s.a.).

1.4 Nutiseadmed kunstiõpetuses

Olukord, mis on tekkinud viimase aasta jooksul meil Eestis ja kogu maailmas, paneb õpetajaid üha enam mõtlema erinevate meetodite peale, kuidas anda edasi õppematerjale ja olla õpilase jaoks olemas tema juhendajana nii, et ei oleks otsest kontakti õpilasega. Selleks, et anda reaalne tunne on olemas erinevad veebikeskkonnad, kus õpetaja on klassis tahvli ees ja selgitab ülesandeid tahvlile ning lapsed saavad oma kodudes jälgida ja kaasa töötada. Raskusi tekib selliste tundide korraldamisega, kus õpetaja ei saa tunni ajal kaasa töötamist jälgida ja juhendada. Sellised tunnid on muuhulgas kunstiõpetus, käsitöö ja liikumisõpetus. Sageli antakse nendes tundides ülesandeid nii, et tulemus peab hiljem olema õpetajale saadetud ja puudub koostegemise ja – õppimise võimalus. Ülesande täitmine nõuab aga millegi valmistamist, sageli jälle siseruumis või arvutiekraani ees viibimist.

Väljaspool klassiruumi läbiviidavad õppetunnid on õpetaja planeerida, kuidas ta soovib eesmärgi saavutada. Õpetaja otsustada on, missugust tunnikava kasutab ja missugust populaarset rakendust õppeprotsessi kaasab. Nevski (2019) on arvamusel, et last ei arenda mitte mäng, vaid võtmeisikuks on õpetaja, lapse juhendaja ja suunaja, kes annab mängule pedagoogilise aspekti. Rakenduste ja õppemängude disainimisel on arvestatud laste arengu eripäradega, mis teevad õpetajate töö lihtsamaks ja laste mängu põnevamaks. Et läbi viia õuesõppe tundi nutiseadmes, on vajalik leida digiõppevara, millele tund üles ehitada, seda kohendada, silmas pidades õppe-eesmärke, konteksti, õppemeetodeid ja õppijate gruppi (Nevski, 2019).

QR-koodide kasutamine on informaatikamaailmas kasvanud paralleelselt nutitelefonide arendamisega. Esmakordselt töötas QR-koodid välja Jaapani ettevõtte 1994. aastal, et lihtsalt skanneerides lugeda sümbolit. Informatsiooni avamiseks, mis linkide, tekstide või teavetena suunavad internetilehekülgedele, on vajalik nutitelefon või tahvelarvuti, milles on kaamera ja vastav rakendus (Goolamally, 2014). QR-koodi kasutamisel on piiramatud võimalused leiutada ja kujundada tegevusi, mida saab kasutada rühmaruumides tahvlitel, seintel õppe- ja kasvatustegevuse rikastamiseks ja toetamiseks (Ucak, 2019).

1.5 Õuesõppe olemus ja olulisus.

Õpikeskkonnana mõtestab Sirje Raadik (2009) õpilast ümbritsevat keskkonda, mis on nii vaimne, füüsiline kui sotsiaalne. See keskkond peab ergutama õppekavakohast õppimist, samas olema vastuvõetav ja tugevdav füüsiliselt, sotsiaalselt ja emotsionaalselt, et

stimuleerida arenemist. Fagerstam ja Blom (2012) ning Maller (2009) on uurinud õuesõppe mõju õpilaste kognitiivsele arengule ning akadeemilisele võimekusele. Uuringust on selgunud, et eriti hästi on õuetunnid mõjunud loodusõpetuse ja matemaatika tundide eel ja järel.

Õuesõppe on lai mõiste, mis hõlmab avastamist, katsetamist, loodusmaailmast õppimist ja sellega ühendamist ning keskkonna- ja seiklustegevustega tegelemist. Inimene on looduse osa, ütleb Sirje Raadik (2009) ning ainult ehedas looduskeskkonnas saadud kogemused saavad tekitada lapses piiride tunnetamise, mis on eluliselt vajalik turvalise käitumise ja säästliku ning loodushoidliku eluviisi kujunemisel (Ulkona oppimisen..., 2020). Õues õppimine ja liikumine ravib meid psüühikaga seotud tervisehädadest, toob meis esile rõõmsama meele ja parimad iseloomuomadused, et olla tugevad ja elujõulised tuleviku loojad (Brügge, Glanz & Sandell, 2007). Dahlgren jt, (2009) on arvamusel, et paljud tänapäeva tervisehädad on tingitud meie vähesest liikumisest ja meie tervis on ohus loomupärase liikumisvajaduse puudumise tõttu.

Õuesõppe hõlmab teadmiste, oskuste, hoiakute ja käitumise ümberkujundamist otsese suhtlemise kaudu väliskeskkonnaga (About Outdoor Learning, s.a), kus nii keelelised, motoorsed, esteetilised, tunnetuslikud, bioloogilised ja kultuurilised dimensioonid on võimalik ühendada, et muuta staatiline haridussüsteem loomingulisemaks (Dahlgren et al., 2009). Palavan, Cicek ja Atabay (2016) on arvamusel, et parim võimalus õppida läbi kõikide meelte ja isetegemise, on õppida naturaalses ja ehedas keskkonnas, saades vahetuid õpikogemusi. Looduspärasuse põhimõtetest on lähtunud ka tuntud filosoof ja pedagoog J.A. Comenius, kes arvab, et niipalju, kui võimalik tuleks pakkuda õpetuses meelele: nähtavat silmailu, kuuldavalt kõrvale, lõhnavat ninale, maitsvat keelele, kombitavat sõrmedele (Raadik, 2009). Anders Szczepanski ja Lars Dahlgren (2009) argumenteerivad, et õppimine võidaks märgatavalt, kui lasteaias, koolis, gümnaasiumis ja ülikoolis veedetaks rohkem aega maastikul, mis ei tähenda ainult loodusmaastikku, vaid ka inimese enda elukohta linnades ja külates. Õppides tundma oma kodukohta ja pidades ennast looduse osana, on tõenäoline, et lapsel tekib ka soov seda keskkonda kaitsta ja vastutustundlikult käituda (Davis, Rea & Waite, 2006; Schultz, 2002). Piisavalt lapsena looduses liikudes ja ühtset sidet tunnetades, on ta täiskasvanuna samuti huvitatud looduse pakutavatest füüsilistest ja emotsionaalsetest hüvedest (Fjortoft, 2004).

Sellest, missugune suhtumine ümbritsevasse keskkonda kujuneb, sõltub inimese käitumine looduses. Millisena inimene oma rolli looduses tunnetab, sõltub tänapäeval üha kriitilisemateks muutuvate keskkonna probleemide käsitlemine. Globaalne mõtlemine meid

ümbritsevasse, väärtushinnangute kujundamine, taaskasutus ja saaste vähendamine on õpiväljundiks iga kooliastme õppekavas (Willis *et al.*, 2014), Schultz (2002).

Soomes tehtud uurimus *Do Experiences With Nature Promote Learning? Converging Evidence of a Cause-and-Effect Relationshi* (2020) kinnitab, et õuesõppimise kasulikkus on tingitud looduses kasutatavate pedagoogiliste õppemeetodite kombinatsioonist ning et looduskeskkonnas õppimisele on kõige iseloomulikum aktiivsus, praktilisus ja õppijakesksus. Olenemata õpitavast, on rohelises keskkonnas õppimine lisaks eelpool nimetatule ka tõhus (Davis *et al.*, 2006).

Anna Haukka (2020) on Soome looduskooli kasvatajana leidnud looduses õppimiseks mitu põhjust: looduses viibimine parandab tähelepanu ja keskendumisvõimet, vähendab stressi, loob parema eneseregulatsiooni, muudab õppijad rohkem huvitatuks ja osalusvõimelisemaks ning füüsiliselt aktiivsemaks. Lisaks arenevad mitmesugused õppimisega seotud oskused, nagu visadus, sotsiaalsed oskused, suhtlemisoskus ja oma tegevuse reguleerimise tõhusus, eriti õuesõppe ajal. Haukka (2020) on arvamusel, et tänu sellele on õppijatel muuhulgas parem keskenduda, kogeda vähem stressi ja jääda aktiivsemateks osalejateks. Selle põhjuseks on asjaolu, et õues õppekeskkondades on enamasti paremad koostöötingimused, rohkem võimalusi enesemääramiseks ja igas mõttes rahulikum keskkond.

Cooper (2003) ja Rickinson *et al.*, (2004) kinnitavad õuesõppe tõhusust, tuues välja veel rida positiivseid oskusi, mida õuesõpe võimaldab arendada – seljatada raskusi, õppida probleemide lahendamist ning arendada koostöö ja läbirääkimisoskust.

Haukka (2020) mainitud tegurid esinevad tugevalt ka Soome õppekavades laiaulatuslike õppimisoskuste osas ning õuesõpe toetab selgelt nende eesmärkide saavutamist.

Miks praeguses olukorras on õuesõpe eriti teretunud:

- laste vähene liikumine
- viiruseoht
- võimalus ise olla kohal ja kogeda
- teha rühmatööd
- võistelda, panna end proovile

1.6 Digitaalne õppevara

Õppematerjal on loodud digitaalse õppevarana, mille aluseks on põhikooli riiklik õppekava (2011/2020), lähtudes põhikooli ja gümnaasiumiseaduse §-s 3 ja riiklike õppekavade üldosas nimetatud hariduse alusväärtustest, õppimise käsitusest, õpetuse ja kasvatus üldistest ja

ainevaldkondlikest eesmärkidest, taotletavatest õpitulemustest ja õpisisust, kooli ülesannetest ja õppekeskkonnale esitatavatest nõuetest. Õpeteemade ja sisu esitus on süsteemne ja loogiline, esitatud faktid on õiged ja ajakohased (Riigi teataja, 2016). Õppematerjal järgib elukestva õppe põhimõtteid (Elukestva õppe..., 2014).

Õppeotstarbeline on õppimise eesmärgil ja õppetöös kasutatav materjal. Digivara hõlmab õppeotstarbelist tarkvara ja digitaalset õppematerjali (Laanpere, 2015). Uurimistöös kasutatud digitaalne õppematerjal on loodud iseseisvana, et pakkuda uut lahendust kunstitunni läbiviimiseks. Digitaalse õppevara eesmärk on tuua vaheldust traditsioonilistele kunstitundidele ja õppida õues, et vältida ühes ruumis viibimist. Õppematerjal aitab kaasa sotsiaalse pädevuse, sh kriitilise mõtlemise kujundamisele ning selle kaudu mõistma tänapäeval ühiskondlike muutuste toimumist ja inimühiskonna ajaloos toimunud protsesse, põhjuseid ja tagajärgi (Oja, s.a.). Kasutatud meetod võimaldab õppida individuaalselt ja rühmas.

Digiõppevara on baasmaterjal, mille allikana on kasutatud Mari Vallikivi raamatut "Viljandi motiiv". Materjal sisaldab fakte, dokumente ja mälestusi, väljavõtteid ajaleheartiklitest ja muuseumi arhiivist. Õppevara on kättesaadav kõigile veebilehel www.viljandimaal.ee. Õppematerjal on terviklik ja sisaldab lisaks informatsioonile ka kordamisküsimusi ja kasutatud kirjanduse loetelu. Õppematerjaliga saab õppija iseseisvalt töötada. Ülesanded toetavad õpitulemuste saavutamist, aga ka üldpädevuste arendamist, õpeteemade lõimimist läbivate teemade, teiste õppeainete ja ainevaldkondadega, aine sisemist sidusust ja kodukoha näidete sissetoomist (Eskla, s.a.).

Digitaalse õppematerjali koostamisel on järgitud nõudeid, mis vastaksid õppematerjali järgmistele omadustele ja toetuvad hindamismudelile LORI (*Learning Object Review Instrument*) (digitaalse õppematerjali...,s.a.):

Kvaliteetne digitaalne õppematerjal on:

- õppimist toetav – on loodud kindla eesmärgiga ja vastab sihtrühma vajadustele, materjali on sobivas mahus ja õpitulemused on sõnastatud
- sisult kvaliteetne - moodustab sisulise terviku, on ainealaselt ja keeleliselt korrektne;
- motiveeriv – raskusastmelt ja sisult eakohane, õppija jaoks kaasav, arvestab õppija eelteadmisi ja toetab õpioskuste arendamist
- kohandatav – sobib erineva taustaga õppijatega ning kasutamiseks erinevates õpiolukordades
- interaktiivne - õppematerjal võimaldab õppijal ise juhtida selle kasutamist ning saada õppimisele tagasisidet

- autoriõigusi järgiv - õppematerjal järgib autoriõiguse seadust, sh sisaldab informatsiooni autori(te) kohta, teiste autorite materjalidele on korrektselt viidatud
- kasutajasõbralik – visuaalselt köitev, varustatud pildimaterjaliga, intuitiivselt navigeeritav ja sobib ka erivajadustega õppijale
- tehniliselt korrektne ja ühilduv - õppematerjal on tehniliselt universaalne, seda on võimalik kasutada levinumate operatsioonisüsteemide, tarkvarade ja seadmetega
- leitav - õppematerjal on avalikustatud ja varustatud metaandmetega (Kändler, s.a.).

Õppematerjal on loodud digitaalsena veebikeskkonda, leheküljele sisenemiseks õuesõppel on vajalik nutiseade ja internetiühendus. Skanneerides nutiseadmesse teatud asukohas QR-koodi, avaneb informatsioon selle paigaga seoses kunstnikest ja maalidest, mis seal on maalitud. Digiõppevara on loodud eesmärgiga tutvustada Viljandi kunstiajalugu ja linnaga seotud olnud kunstnike kujunemist. Aegade jooksul on linnas elanud ja siit läbi rännanud palju - nii koolitatud kunstnikke kui amatööre, kes on soovinud jäädvustada kaunist vaadet või mõnda motiivi linnast lõuendile. Õppematerjal annab ülevaate kaheksa aasta jooksul Viljandit maalinud kunstnikest, kes igauks omal kombel on püüdnud jäädvustada väikelinna motiive – järve, linnatorne ja lossivaremeid. Teoseid vaadates võib ära tunda tuttavaid paiku ja tajuda, kuidas Viljandi on ajas ja ruumis muutunud (Vallikivi, 2020). Õppematerjal sisaldab kahekümne kunstniku loomingut.

1.7 Valik õppematerjalist. Viljandit kujutanud kunstnikud.

1.7.1 ANTS MURAKIN (1892 – 1975)

Ants Murakin sündis Kaarlimõisas Mulgimaal 8. jaanuaril 1892. Ta oli maalikunstnik, peamiselt maastikumaalija, kuid töötas ka tõlkijana. Tõlkimistöole aitas kaasa kunstniku loodushuvi ja loodusnähtuste jälgimine. Tema 25-aastase loominguperioodi ajal valmis umbes 1000 tööd.

Ants Murakin õppis aastatel 1906–1910 Tartu Kunstikoolis ja Bazani teatridekoratsiooniateljees, kus täiendas teadmisi eksternina. Tartus ilmnes Murakinil looduse ja maalimise kõrval kolmas huviala – keel ja kirjandus. Ta tutvus tuntud kirjanike ja luuletajatega, muuhulgas J. Semperi, G. Suitsu ja J. Aavikuga. Murakin võeti 1912. aastal Noor-Eesti kirjandusrühmitise liikmeks ning tema tööd said kunstinäitusel tunnustava hinnangu.

1913. aastal kutsuti ta Vene sõjaväkke ja määrati Varssavisse Grodno husaaride rügementi. 1914. aastal langes Murakin Galiitsias sõjavangi ning ta paigutati Ungaris vangilaagrisse. Kuna ta valdas saksa keelt, sai temast laagri tõlk. Peagi saadi teada, et ta on kunstnik, ning talle anti omaette barakk, kus ateljee sisse seada. Keelehuvilisena õppis Ants Murakin selgeks ungari keele ning talle anti ülesandeks otsida vene sõjavangide seast Volga Soome sugu rahvaid, et nende keelt uurida. Hiljem ta elas ja maalits vabakunstnikuna Budapestis, kus tal oli avar ateljee. Ungaris õppides sattus Murakin enamasti eakamate vana kooli kunstnike juurde, kuna nooremad olid rindel sõjamaale ja -joonistusi tegemas. Enne kodumaale naasmist jõudis kunstnik Budapestis külastada aadlikelt konfiskeeritud teoste näitust, mis jättis talle sügava mulje. Näitusel oli esindatud arvukalt prantsuse impressioniste ja kubiste ning teisi klassikuid, selliseid nagu Delacroix, Ingres, Manet, Monet ja Cézanne.

1920. aastal jõudis Ants Murakin tagasi koju Mulgimaale. Ta alustas Viljandis pedagoogilist tegevust joonistusõpetajana tütarlaste eragümnaasiumis, kus ta töötas 1928. aastani. Ta oli Sakala korrespondent kunsti ja kultuuri alal ning looduslooliste vestete autor, teater Ugala dekoraator, dramaturg ja keeleline nõuandja. 1932. aastal abiellunud, läks Murakin Tallinnasse, kus ta tegi kaastööd ajalehtedele ning tegutses vabakutselise kunstniku ja kriitikuna. 1944. aastal põgenes ta Rootsi.

Ants Murakin on saanud mõjutusi Konrad Mäelt värvi lõuendile kandmise osas, tema värvimeelt on virgutanud veel Nikolai Triik, Paul Burman ja Jaan Koort (Vallikivi, 2020).

MÄRKSONAD – kosmopoliit, jätnud võrdse jälje nii Eesti kirjandus-, kunsti- kui ka teatrilukku

Viljandi Trepimägi. 1920. aastate keskpaik. Õli, lõuend. Murakini 1920. aastate maaliloomingule oli iseloomulik tugeva koloriidiga domineeriva sinisega ekspressiivne maalimisstiil (Vallikivi, 2020).

Viljandi järv. 1930. aastad. Õli, vineer. Tallinnas valminud tööde koloriit on mahenenud ja pinnad tuimemalt läbi töötatud (Vallikivi, 2020).

1.7.2 ERICH PEHAP (1912–1981)

Erich Pehap sündis Kantreküla linnajaos Viljandis 10. aprillil 1912. aastal. Hiljem elas perekond, kuhu kuulus peale Erichi veel neli õde-venda, kitsukesel Liiva tänaval. Pereisa Jaan pidas Viljandis kordniku- ja konstaabliametit ning ema Leena tegi kodus õmblustöid.

Erich käis algul raekoja kõrval Viljandi Linna II Algkoolis. 1926. aastal jätkas ta õpinguid Viljandi Maakonna Poeglaste Gümnaasiumis, kus **tema kunstõpetajaks sai Pallase lõpetanud Julius Mager (1901–1997), kes innustas ka Erichit kunstikooli astuma. 1932. aastal läkski Pehap Kõrgemasse Kunstikooli Pallas. Kokku kestsid tema kunstõpingud kaheksa aastat Tallinnas Riigi Kunstitööstuskoolis ja Tartus Nikolai Triigi ateljees maali, Ado Vabbe ateljees graafikat ning Anna Põllusaar-Triigi juhendamisel akvarellitehnikaid harjutades.**

1930. aastail tugines õppemeetod realistlikule kujutamisiisile. Tartus veedetud aastad olid Pehapil töömahukad, seal valmis hulk visandeid ning töid, enamik neist sõe-, akvarelli-, pastelli-, pliiatsi-, sangviini- ja sullejoonistused. 1934. aastal esines Erich Pehap esmakordselt oma töödega näitusel. Kodused toetasid Erichi õpinguid, saates talle Tartusse raha ja pakke, kuid isa ootamatu surma tõttu oli noormehel vaja õpingutega kiirustada ja perekonna heaolu eest vastutama hakata. 1939. aastal lõpetas Erich Pehap Pallase graafika erialal, kusjuures 1938. aastal oli ta Tartu Ülikooli didaktilis-metoodilises seminaris omandanud ka õpetaja kutse.

1941. aastal oli Pehap oma professionaalse kunstnikutee alguses, tegutsedes Viljandis vabakutselisena. Tänu 1942. aasta edukale isikunäitusele sai ta endale trükipressi soetada. 1944. aasta algul õnnestus Erichil koos noorema venna Allaniga Soome põgeneda. Alates 1949. aastast elas kunstnik Kanadas, kus ta üpris suure erandina Eesti pagulaskunstnike seas vabakutselisena töötas.

Erich Pehap oli väga produktiivne kunstnik, kes jättis maha tuhandeid teoseid, näiteks tema 1943. aastal koostatud tööde nimekirjast leiab 366 teost, millest 93. juhul on kujutatud Viljandit. Tema töid leidub paljudes kunstimuuseumides ja erakogudes Eestis, Kanadas, Saksamaal, Rootsis, Prantsusmaal, Inglismaal, Šveitsis, Lätis, Uus-Meremaal, Tšehhis, Itaalias ja USAs (Vallikivi, 2020).

Vaade Kõrgemäe tänavale, 1935, süsi, paber. 54 x 29 cm (erakogu) – esiplaanil lihtsad vagonetid, kuhu sõeluti kruusa tollaegsest linna karjäärast. Joonistusel on näha ka Eesti üht järsemat, kohati rohkem kui 18-protsendilise kaldega Kõrgemäe tänavat. Joonistuse valmimise ajaks oli Pehap kunsti õppinud kolm aastat, ta visandas odavale pakkepaberile (nn saiapaberile), mida pere kogus ja talle Tartusse saatis. Töö on üks esimesi Viljandit kujutavate visandite hulgas (Vallikivi, 2020).

MÄRKSIÕNAD: väga produktiivne Eesti graafik, fotograafilise mäluga

Valuoja org, 1943. Sõejoonistus, paber. 54 x 56 cm. Viljandi Linnavalitsus. Vaade Vaksali tänavalt üle Vana-Vaksali tänava ja mõisatiigi (praegune Ugala teatri tiik). Vasakul Mõisa tee (praegune Hariduse tänav) ja eemal Lennukitehas.

Viljandi pangahoone varemed (1941). Akvarell, paber. 36,5 x 51 cm Viljandi muuseum. Silmapaistva arhitektuuriga Eesti Panga hoone süütas hävituspataljon 1941. aastal. Teos on ainus põlengu tagajärgi kujutav kunstiteos (Vallikivi,2020).

1.7.3 LILIAN HÄRM (1927)

Lilian Härm sündis 18. septembril 1927. aastal Tallinnas, tema isa Albert Vahtramäe oli Estonia teatri kujunduskunstnik ja dekoratsioonimaalija. Lilian Härm lõpetas 1950. aastal Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituudi teatridekoratsiooni erialal ning töötas seejärel paar aastat Tallinna Draamateatris. Nii Lilian kui ka tema abikaasa Endel Härm olid 1950. aastate esimesest poolest seotud kaubandusgraafikaga. Kunstnikelt telliti kavandeid ja kujundusi maiustustekarpidele ning väiksemaid silte, reklaame ja plakateid pühadeks ning laatadeks.

Lilian Härma elutööks võib pidada lasteraamatute võrratuid illustratsioone (J. Oro „Muna”, C. Perrault „Muinasjutud”; „Ungari muinasjutte” jt), mida imetledes on üles kasvanud mitu põlvkonda lapsi.

Lilian sattus esimest korda Viljandisse sõja ajal ning armus sellesse väikelinna, kuid alaliselt asus koos abikaasa Endel Härmaga siia elama 1974. aastal. Kunstnikku köidab Viljandi väiksus ja rahulikkus ning intiimne suletud maastik. Koos abikaasaga võeti ette süstareise ja pikki jalgsimatku mööda Eestimaad.

Tarbegraafiku ja lasteraamatute illustraatorina on kunstnik armastanud tugevaid värve. Paljudes tema maalides domineerib jõulisus ja tugevad rohelised, punased, sinised ja kollased toonid. Kunstniku loomingust moodustavad suure osa Viljandi linnamaastikud, millel on näha sisehoove, parke ja tänavanurki. Samuti on Lilian Härm maalinud Viljandi järve ja varemeid.

Aastate jooksul on muutunud nii temaatika kui ka tehnikad. Kunstnik ise ütleb, et kogu aeg ühtmoodi maalida on igav. 91-aastasena avaldas Lilian Härm oma esimese luulekogu, kuhu ta lisas minimalistlikke illustratsioone (Vallikivi, 2020).

Vaade vanalinnale on 1990. aastate keskpaiku pastelltehnikas valminud õdus ja ehe Viljandi motiiv. Vaade on Oru tänava poolt Tartu tänava poole, pildil on vallikraav ning tagahoov puukuuride ja aiaga.

Viljandi Kesklinna vaade, õli, lõuend. 54 x 94 cm

Vaade Viljandi veetornist, 2005. Õli, lõuend. 61 x 76 cm.

Vanalinna vaade, 1990. aastad. Pastell, paber. 39 x 49 cm (Oru tänavalt vaade Tartu tänava poole, Viljandi muuseum).

1.7.4 AUGUST PEZOLD (1794-1859)

August Georg Wilhelm Pezold sündis Rakveres 9. augustil 1794. aastal Saksamaalt Eestisse rännanud maakonnaarsti pojana. Varases nooruses kaotas ta ema ja 9-aastaselt ka isa. Noor August kasvas üles sõbralikus kasuperes krahv Rehbinderi juures Udriku mõisas, kus tal oli mängukaaslaseks temaealine poiss. Koos mõisaomaniku lastega omandas noor Pezold „entsüklopeedilise“ hariduse tänu krahvinna omapärasele õppemeetodile. Eriti suurt rõhku pani proua Rehbinder keelte õpetamisele. 1808. aastal saadeti 14-aastased poisid Tallinna Toomkooli, kus lisaks muudele ainetele õppis August ka fortifikatsiooni. Kaks aastat hiljem alustas noor kunstnik meditsiiniõpinguid Tartu Ülikoolis, **kuid üha enam veetis ta aega Karl August Senffi juhendamisel joonistades. Pezold jõudis veendumusele, et ainult kunstnikuna saab ta õnnelik olla. Koos sõbra Otto Friedrich Ignatiusega võeti ette õppereis Saksamaale, mis kestis seitse aastat. Sünnimaast eemal olles reisiti veel Austrias, Itaalias, Prantsusmaal ja Šveitsis.**

1821. aasta kevadel läbis August Pezold ratsa sadu kilomeetreid, et jõuda Pariisi, sealt edasi sõitis ta veel Londonisse ning naasis Eestisse sügisel. Tema vanaema ja kasuema elasid tollal Viljandis ning kunstnik tuli otseteed siia. Aastatel 1821–1836 tegutses Pezold portretistina Riias, Viljandis, Peterburis, Tartus ja Võnnus. Ta tutvus oma tulevase abikaasa Caroline Tilingiga Viljandis ja abiellus 1825. aastal Peterburis. Õpetajaameti pidamine Peterburis ei sobinud talle ning õnnetused perekonnas (kahe poja surm ja abikaasa haigus) tõid ta tagasi Liivimaale.

Kunstniku tihe elukohavahetus ja siia-sinna sõidud olid seotud tellitavate portreetöödega nii linnas kui maal. Aastatel 1837–1842 töötas Pezold Tallinnas õpetajana. 1839. aastal sai ta Peterburi Kunstiakadeemialt portreemaalingute eest vabakunstniku nimetuse. Samal ajal hakkas ta eriti aktiivselt maalima ka Eesti rahvatüüpe. Väga populaarseteks said tema pildid Eesti rahvariietest, mida hakati kasutama laadasiltidena ostjate ligimeelitamiseks. 1842. aastal siirdus kunstnik Peterburi, kuhu ta jäi elu lõpuni, tegutsedes joonistusõpetajana ülikoolis. Peterburis kohtus Pezold Johann Köleriga, kes oli Venemaa pealinna läinud 1846. aastal, taskus vaid 75 kopikat.

1856. aastal taotles August Pezold akadeemiku nimetust, kuid tal jäi see teadmata põhjustel saamata. Ta suri 12. märtsil 1859. aastal Peterburis.

Oma töödes oli Pezold realist, kes taotles võltsimatut loomutruudust. Tema teostele on iseloomulik väike formaat, mis mõjub intiimselt ja koduselt. Pezoldi looming lähtus biidermeierliku kunsti käsitusviisist ja -maitsest. Tähtsaima ja parima osa Pezoldi loomingust moodustasid pliiatsijoonised-portreed (Eesti Sõna, 1944).

August Pezoldi poeg Leopold Diedrich Ernst von Pezold (sündis Viljandis 1832. a) avaldas aastatel 1889–1890 oma kommentaaridega täiendatud isa **reisipäevikud „Kolme Eestimaa kunstniku rännuaastad“**. Poja sõnul armastas isa eestlaste rahvuslikku omapära ja **kuigi ta oli baltisaksa päritolu, kujutas ta kohalikke inimesi tuntava poolehoiuga. Kaks säilinud Viljandi motiividega joonistust pärinevad 1822. aastast.**

Viljandi mõisa endist tallimeest, pimedat Juhan Tanieli, on kunstnik kujutanud 1831. aasta akvarellil sandikoti ja kepiga, kõrval kerjav poiss.

Lossimägedes seljaga vaataja poole seisva figuuriga maalil on näha, kuidas Viljandi järv oli tollal Viiratsi-poolsest otsast tunduvalt laiem. Teos on stiilipuhas baltisaksa kunsti romantismi näide (Vallikivi, 2020).

MÄRKSONAD – seitse aastat kestnud õppereis Euroopas, intiimsed ja kodused portreed, reisirõõm portreede tellimustega, Eesti talurahva kujutamine

I Viljandi maastik järve ja varematega vaade Viljandi lossimäelt järvele 1853. Akvarell, paber. 28 x43,3 cm.

II Vaade Viljandi järvele lossimäelt 1850.aastad. Akvarell, kartong. 15,7 x 26,3 cm

1.7.5 EDUARD TIMBERMANN (1905-1935)

Eduard Timbermann sündis Tallinnas 31. oktoobril 1905. aastal. Üldhariduse sai ta Tallinna Westholmi Eragümnaasiumis ja hiljem, 13-aastaselt Viljandisse elama asununa õppis ta Viljandi Reaalgümnaasiumis, kuid ei lõpetanud seda.

1923. aastal osales Timbermann Viljandi koolinoorsoo liidu kunstiosakonna eestvõtmisel joonistamis- ja maalimiskursustel, kus jagasid õpetust V. Ormisson, A. Murakin ja J. Hist. Huvi kunsti vastu oli suur ja soov minna õppima Pallasesse kasvas, kuigi noor kunstnik teadis, et see ei ole kerge (ajaleht Edasi, 1970, viidatud Vallikivi, 2020).

1923. aastast oli Timbermann kunstikooli nimekirjas, kuid kooli läbimine kulges läbi raskuste. Kunstnik töötas õpingute kõrvalt, et õppemaksu tasuda. Suviti ja õppetööst vabal ajal proovis ta akvarellitehnikat, seda Pallasese peaaegu ei õpetatud.

Esmakordselt tõsteti Eduard Timbermanni töid esile 1926. aastal ja kaks aastat hiljem mainiti teda kui üht „parimat Vabbe õpilast“. Kunstnikku iseloomustati kui tagasihoidlikku meest, kes ei poseeri ilmaasjata, vaid töötab sageli 6-7 tundi päevas, on peene maitsega ja omapärane. Lakkamatu rahapuuduse tõttu tuli Timbermannile mõte koguni koolist lahkuda, kuid 1930. aastal sai ta siiski Pallase diplomi. Kuuludes kunstühingusse Pallas, esines Timbermann ühingu korraldatud näitustel ja teda peeti tolle aja parimaks akvarellistiks. 1930. aastal naasis ta Viljandisse, võttes linna kunstielu korraldamise ja juhtimise enda kanda. Tema unistuseks oli Viljandisse, mille elanikkond oli kasvanud juba 13 000 inimeseni, kunstimuuseum rajada.

Kohalik kunstielu hakkas jalgu alla saama ja üha enam lisandus väljast toodud näitustele siinsete kunstnike väljapanekuid (Vallikivi, 2020). **Timbermann tegutses Viljandis ka kunstikriitikuna.** 1935. aasta juulis, kui ta koos Gustav Mootsega matkas, ägenes Timbermannil kooliajal alanud tuberkuloos ja ta suri mõni päev hiljem, 11. juulil, Viljandi haiglas. Pärast seda jäi Viljandis kunstielu seisma, sest polnud enam energilist eestvedajat ja organiseerijat. Eduard Timbermann oli tõeline väikelinna patrioot, kes uskus, et ka pisikeses Viljandis on loomingulisi lähteid ja kunstitraditsioone, mida peavad alal hoidma järgnevad sugupõlvad.

Säilinud tööde põhjal võib järeldada, et **Timbermanni loomingut iseloomustavad teadlikult lihtsustatud motiivistik ja julged värvikombinatsioonid.** Kunstniku eluolu on kirjeldanud tema õpingukaaslane ja sõber Lydia Nirk-Soosaar: „Tuba, kus Eduard Timbermann töötas, oli pimedavõitu, see tundus sünge ja külmana. Toa sisustus oli lihtne, palju poolikuid töid.

“ **Kunstniku akvarelle iseloomustab Nirk-Soosaar kui puhtaid, läbipaistvaid ja isikupäraseid.** Timbermann maalis metsatukki või põõsaid, ta eriti ei valinud motiive. **Eriti hästi õnnestusid tal maalid, millel ta kujutas järve või vett** – need olid justkui õhku täis, lihtsad ja suurejoonelised (Edasi 1970; Postimees 1935, 14.07; Sirp ja Vasar 13. nov. 1970, Heini Paas, viidatud Vallikivi, 2020;).

MÄRKSONAD: noorelt surnud kunstnik, väga hea akvarellist.

Viljandi motiiv 1933. Akvarell, Paber. 46,5 x 33,2 cm

1.7.5 GUSTAV MOOTSE (1885–1957)

Gustav Mootse sündis 27. juulil 1885. aastal Kastre-Võnnus Tartumaal. 1904. aastal astus Mootse vanemate vastuseisust hoolimata **Peterburi Stieglitzi Kunstikooli, kus õppis viis**

aastat. Pärast kunstikooli lõpetamist jätkas ta õpinguid Peterburi Kunstiakadeemias tuntud vene graveerija professor Vassili Maté käe all, õppides ksülograafiat. Tulevane kunstnik veetis Peterburis kokku 14 noorpõlveaastat.

Enne Viljandisse kolimist elas Mootse Tartus ja Rakveres, täiendas end Leipzigi Graafika ja Raamatukunsti Akadeemias ning reisis 1928. aastal Itaaliasse. Mootse viljakas loomingu periood kestis 50 aastat, mille ajal ta tegutses 25 aastat ka pedagoogina, panustades kohalikkudele haridusellu. Ta avaldas mitu erialast raamatut joonistamisest, voolimisest, perspektiivi- ja värvikasutusest ning esteetikast. 1920. aastate lõpust alates koosnes Mootse loomingu peamiselt raamatuviitadest, mille koguarv küünib 250-ni, ning mahedas koloriidis akvarellidest. Tema kaunid maastikumotiivid olid inspireeritud Viljandi linnast ja lossivaremetest, Põltsamaast ja paljudest teistest kaunistest paikadest. Mootse akvarelle on iseloomustatud kui pisut monotoonseid ja mitte eriti koloriidierksaid, kuid samas on õhulise ja välise lihtsuse taga tunda meeleolukust ja siirust.

Tema töid on peetud nn Heimatkunsti näideteks tolelaegses akvarellis (Loodus, Rein. 1981: 56) Ta illustreeris nii eesti- kui venekeelseid raamatuid ja ajakirju ning 1934. aastal ilmunud August Maramaa raamatut „Maret ja Jüri“ kaunistasid Gustav Mootse 100 kontuurjoonistust.

Elu lõpuaastatel töötas Mootse Viljandi muuseumi teadusliku töötajana. Sõbraliku ja alati abivalminu, kuid samas väga tagasihoidlikuna jäi ta vaatlejaks nii elus kui ka kunstis. Gustav Mootse suri Viljandis 16. novembril 1957. aastal. (Tee Kommunismile, 21. nov 1957) MÄRKSONAD – viljakas raamatuviitade ehk eksliibriste looja, pikaajaline kunstiopetaja.

Viljandi motiiv 1929. Õli, papp. 34x24 cm. Väikese formaadiga õlimaal on tehtud Pikal tänaval aasta pärast kunstniku kolimist Viljandisse. Maalil on näha toonasele vanalinnale iseloomulikke kõrget plankaeda ja tänaseks minevikku kadunud maju (Vallikivi, 2020). Jätkub (Lisa 1).

1.8 Lapsed ja liikumine

Üheks kasvavaks probleemiks peab töö autor laste ja noorte vähest liikumist. Üha sagedamini kuuleme, et tänapäeval lapsed liikuda ei taha – nad ei jookse õues ringi, ei mängi palli, peitust ega luurekat (Kehaline aktiivsus..., 2018). Kuid kas see on nii, et nad ei taha liikuda, vaid neil on huvitavam nutiseadmes. Kui luua ahvatlusi ja muuta õues liikumine köitvamaks, kas siis saame näha rohkem noori looduses ja linnamaastikul?

Tartu ülikooli liikumislabori uuringust on selgunud, et Eesti lapsed liiguvad nädalas värskes õhus keskmiselt vaid neli tundi. Võrdluseks lastega on toodud vangid vanglas, kellel on iga päev võimalus liikuda värskes õhus tund aega. Ainult kümnendik lastest liigub sama palju kui vangid, ehk ühe tunni päevas ning ainult 16% 11-15 aastastest liigub soovitudele vastavalt, mis on 60 minutit mõõduka kuni tugeva intensiivsusega kehalist tegevust päevas (KU31: Kehaline aktiivsus..., 2018). Uuringutest on selgunud, et lapsed ei liigu ka trennides ja peale kooli piisavalt erinevatel põhjustel. Peamiste põhjustena nähakse nutivahendi ja ekraanikasutust, samuti sobivate spordialade valikute vähesust. Üheks põhjuseks on ka kodune eeskuju, kus ei nõuta ega suunata lapsi pingutama ega füüsiliselt aktiivne olema.

Liikumisharjumus nagu paljud teised tervislikud harjumused peavad algama maast madalast (Miks on liikumine..., s.a.). Tänapäeva digitaliseeritud maailmas on vajalik üha enam mõelda sellele, kuidas saada noori ja lapsi liikuma ja viibima värskes õhus (laste ja noorte..., 2017), seejuures õppides veel midagi kasulikku kas oma kodulinnast või elust Eestis. Tervisekassa toob välja rea positiivseid omadusi, miks soosida regulaarset värskes õhus liikumist:

- tugevdab tervist ja luid
- kasvatab võhma
- kasvatab lihasmassi
- tekitab parema une
- paranevad õpitulemused ja mõttetöö
- tekitab hea enesetunde
- vähendab ärevust ja stressi
- annab energialaengu
- vähendab rasvumist ja ülekaalu
- kiirendab ainevahetust
- toodab õnnehormoone (Miks on liikumine... s.a.)

WHO liikumissoovitus lastele ja noortele (5-17) on jäänud samaks 2020. aastaga. Liikuma peab vähemalt 60 minutit iga päev ja seda mõõduka kuni tugeva liikumisaktiivsusega. Tegevused peaksid olema erinevad liikumismängud ja peamiselt aeroobsed liikumised, nagu rattasõit ja kerge jooksmine jms. Lisaks tuleks teha vähemalt kolmel päeval nädalas tugeva intensiivsusega tegevusi - kiiret jooksmist, hüppeid, jalgpalli mängima ja jõuharjutusi. Tugevalt on eraldi välja toodud, et igapäevast istumise aega tuleb vähendada ning eelkõike vabal ajal ekraani taga veedetud aja vähendamisele (Korp, 2020).

Mägi (2021) argumenteerib, et liikumine on üks vaimse tervise vitamiinidest ning õhutab kasvõi vähe liikuma, mis on parem kui mitte midagi tegmine. Väiksema liikumisaktiivsusega peaksid alustama mitteaktiivsed lapsed ja noored ning järk-järgult lisama ja tõstma liikumistegevuste sagedust ja intensiivsust.

Lastele ja noortele on oluline pakkuda erinevaid võimalusi liikumisaktiivsusega tegelemiseks, need peavad olema nauditavad ja vaheldust pakkuvad, samas vanusele ja võimalustele vastavates liikumistegevustes (WHO andis uued..., 2020).

Üheks võimaluseks näeb töö autor laste ja noorte liikumise suurendamiseks loimida kunstitund liikumisõpetusega, kuhu on integreeritud nutiseadmed ja mis toimub õues. Liikumisõpetuses püütakse arendada pädevusi, mis on seotud tervise hoidmise ja edendamise, et olla terve ja rühikas (Riiklik õppekava, 2011). Liikumisõpetuse tunnis saab läbi viia orienteerumismängu, mis oleks üles ehitatud samadele QR-koodi punktidele, mis on uurimistöös esitatud. Läbi vastava rakenduse saab lastele määrata trajektoori, mida läbida, fikseerides punktid, mis läbitud ja kellaja, millal mingis punktis on oldud. Nutikas õpetaja suudab luua seoseid erinevate pädevustega. Ülesed pädevused, mida õuesõppel liikumistunni ja kunstitunniga saaks siduda on:

- Kultuuri- ja väärtuspädevus, et väärtustada oma linna kultuuritegelasi, loomingut, seotust kultuuriga.
- Digipädevusega- ülesanne, mis on kodeeritud, võimalik GPS seadme abil joonistada välja ühel päeval niisugune, teisel teistsugune marsruut
- Enesemääratluspädevus- saada endast midagi teada, milline on füüsiline võimekus, kuidas tulen toime ülesandega
- Õpipädevus- kuidas lahendan ülesannet üksinda, rühmaga, kuidas planeerin teekonda jne

Uurimistöö eesmärk oli testida loodud materjali abil kunstitunni läbiviimise võimalusi õuesõppel, õppematerjali omandamist nutiseadmeid kasutades ja kas selline õppemeetod on õpilastele huvipakkuv..

Töö uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad õpilased nutiseadmete kasutamist ja õppematerjalile ligipääsu?
2. Missugune on õpilaste hinnang õppematerjali omandamisel nutiseadmetest?
3. Kas õppemeetod motiveerib õpilasi osalema kunstitunnis õuesõppel, kuhu on integreeritud nutiseadmed ?

2 Metoodika

Uurimismeetodiks valiti kvalitatiivne uurimisviis, mis lähtuvalt uurimuse eesmärgist aitab saada sisutihedamat informatsiooni ja on sobilik selgitamiseks uuritavate arusaamu ja kogemusi uurimisteedest (Laherand, 2008). Järgnevalt kirjeldatakse valimit, mõõtevahendit ja uuringu protseduure. Tulemused esitatakse intervjuudest ja vaatlusel saadud admete põhjal.

Intervjueeritavate vastustes otsiti sarnasusi ja nendest moodustasid koodid, mille põhjal tekkisid kategooriad. Nutiseadme kasutamise ja õppematerjalile ligipääsu kohta tõusid esile koodid, millega lapsed tegevust iseloomustasid - põnev, lihtne ja arusaadav tegevus. Kategooriad ja koodid on toodud tabelis (Lisa 4).

2.1 Valim

Valimi koostamisel kasutati eesmärgist lähtuva valimi strateegiat. Uurimuse valimi moodustasid vastavalt eesmärgist ja etteseadud kriteeriumitest liikmed, kes on uurija poolt valitud (Õunapuu, 2012).

Valimi moodustamisel seati vastavalt töö eesmärgist kriteeriumiks, et uuritav peab õppima üldhariduskooli kolmandas kooliastmes. Õppematerjalile ligipääsuks peab õpilane omama laetud nutiseadet, kas telefoni või tahvelarvuti, millel on internetiühendus ja QR koodi lugeja.

Uuritavate leidmiseks pöörduiti kolme kunstiõpetaja poole suuliselt, et leida õpilasi, kes on valmis läbima Viljandi linnas ja lossimägedes QR-koodidega märgistatud marsruute. Õpilased saadi kahest koolist, kaks poissi ja kolm tüdrukut, vanuses 13 – 15 aastat, keskmine vanus 14 aastat. Tabelis 1 on esitatud uuritavate taustaandmed. Konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutati uuritavate nimede asemel pseudonüüme.

Tabel 1. *Uuritavate taustaandmed*

Pseudonüüm	Sugu (Poiss, Tüdruk)	Klass
Kätlin	T	7.
Marju	T	7.
Kert	P	9.
Keiti	T	8.
Oliver	P	9.

2.2 Protseduur

2.2.1 Protseduuri kirjeldus

Protseduur on uurimuse tüübilt tegevusuuring, millega selgitatakse uue õppematerjali kasutamist ning jälgitakse, kuidas sellega hakkama saadakse ja kohanetakse. (Laherand, 2008). Õppematerjal on avatav nutiseadmes, määratud punktides maastikul ja linna tänavatel. Punktid on varustatud QR- koodidega, mis moodustavad õpperaja, kus on valikus kaks marsruuti. Kokku on õpperajal 17 koodipunkti. Skanneerides nutiseadmega koodi, saab õpilane kõigepealt vaadata pilti, seejärel lugeda kunstnikust, kes on selles kohas maalinud või joonistanud, kas vaadet linnale, järvele või lossivaremetest. Erinevaid kunstnikke on 20, teosed 55.

Enne sihtrühma kuuluvate uuritavatega teostati prooviretk pereliikmega, et teada saada umbkaudne aeg, mis õpperaja läbimiseks kulub ning võimalikud ettetulevad probleemid. Vastavalt prooviretkele tehti muudatusi marsruudi pikkustes, et need oleksid kompaktsemad ja kulgeksid samas linnaosas. Tegevusuuring oli kavandatud nii, et nutiseadmega varustatud õpilane läbis ette antud marsruudi ja kasutas õppematerjalide avamiseks telefoni või tahvelarvutit. Õpilased sai alguspunktis juhised, kuidas liikuda ja kuidas nutiseadmes QR-koodiga õppematerjali avada. Kui nutiseadmes puudus vastav rakendus QR-koodi avamiseks, siis asendati vastav äpp. Alustades selgitati õpilastele õpperajale mineku eesmärki ja ülesande kirjeldus anti kaasa paberkanjal. Kõik õpilased kasutasid nutiseadmena telefoni. Lisaks kavandatavale intervjuule teostati vaatlus. Uurimuse läbiviija jälgis eemalt uuritavaid ja pidas päevikut. Vaatluse eesmärgiks oli teada saada võimalikke ettetulevaid probleeme, kas asukoha leitavuses, QR-koodi loetavuses või midagi muud, mida uurija ei osanud ette näha. Peale marsruudi läbimist viidi õpilastega läbi poolstruktureeritud intervjuu ühe kaupa, et koguda andmeid ja saada vastuseid uurimisküsimustele. Andmete kogumiseks koostati intervjuu kava (Lisa 2), mis annab võimaluse intervjuu käigus muuta küsimuste järjekorda ning küsida täpsustavaid küsimusi, et saada põhjalikumaid vastuseid.

Valiidsuse suurendamiseks teostati prooviintervjuu, et teada saada, kuidas intervjuu küsimused on mõistetavad ja kas küsimustes on vaja midagi muuta või lisada. Intervjuu kava koosnes sissejuhatavast osast, milles küsiti intervjuueeritavate taustaandmeid. Intervjuu lõpuosas anti kõigile intervjuueeritavatele täiendav võimalus veel midagi teemakohast omalt poolt lisada.

2.2.2 Andmete kogumine

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mille läbiviimiseks kasutati eelnevalt koostatud intervjuu kava. Antud kava järgi intervjuuerides oli võimalus intervjuu käigus muuta küsimuste järjekorda või lähtuvalt vastustest, küsida täpsustavaid küsimusi, et saada täpsemaid ja sisukamaid vastuseid (Lepik et al., 2014). Intervjuu kava (Lisa 2). koostamisel tugineti uurimistö eesmärgile ning püstitatud küsimustele, millele sooviti leida vastuseid. Intervjuu küsimuste üle arutleti koos töö juhendajaga, et suurendada töö valiidsust ning sõnastati intervjuu küsimusi ümber, et need vastaksid uurimisküsimustele ning oleksid võimalikult üheselt mõistetavad. Intervjuu kava koosnes sissejuhatavast osast, milles küsiti intervjuueritavate taustaandmeid ning paluti nimetada mõnda Viljandiga seotud kunstnikku, et teemasse sisse elada.

Intervjuu põhiosa koosnes küsimustest, mis puudutavad õpperaja alustamist ja marsruudil liikumist. Küsimused olid seotud nutiseadmete toimivuse ja QR-koodide asupaikade leidmisega. Küsiti ka avatud lõpuga küsimusi, kus uuritaval oli võimalus lisada omapoolne kommentaar, näiteks mõne probleemi tekkimise korral. Samuti oli uurimisküsimustest tulenevalt oluline teada saada õppematerjali loetavuse ja arusaamise kohta. Uurijat huvitas, kas õppematerjal oli huvipakkuv ja kasulik ning tekitas uuritavates tahtmist veel rohkem teada saada, näiteks linna ajaloo või kunstniku eluloo kohta. Intervjuu lõpuosas said intervjuueritavad omalt poolt lisada täiendavalt, mis meeldis ja mida muuta võiks. Prooviintervjuu viidi läbi pereliikmega, kes kuulub vanuse poolest valimisse, kuid õpib gümnaasiumis. Prooviintervjuuga sai intervjuuerija aimu intervjuu läbiviimise ajalisest kestusest ning kontrollida küsimuste sobivust, et neid vajadusel korrigeerida. See aitas kontrollida, kas intervjueritav mõistab küsimusi samuti nagu töö autor ning kas nende abil on võimalik saada piisavalt sisukaid vastuseid püstitatud uurimisküsimustele. Prooviintervjuu käigus selgus, et kavas ei olnud suuri muudatusi vaja teha, vaid mõni sõnastuse täpsustus. Vastavalt intervjueritavate vastustele sai intervjuu käigus jooksvalt muuta küsimuste järjekorda. Intervjuud viidi läbi peale õpperaja läbimist kohe, viimases vaatluspunktis. Intervjueritavatele tutvustati üldist intervjuu protsessi, küsiti nõusolekut intervjuu salvestamiseks ning lubati tagada konfidentsiaalsus. Kõik viis intervjuud viidi läbi silmast silma kohtudes. Intervjuude kestvus varieerus 15 minutist kuni 25 minutini. Intervjuud salvestati ning transkribeeriti. Konfidentsiaalsuse tagamiseks jäeti transkriptsioonidest välja informatsioon, mis võiks intervjueritava isikule viidata.

Kogu töö käigus jälgiti hea teadustava aspekte (Hea teadustava, 2017). Uuringus osalemine oli vabatahtlik, arvestati osalejate heaolu ja privaatsusega.

2.2.3 Andmete analüüs

Uurimistöö on induktiivne iseloom, liiguti üksikjuhtudel üldistamise suunas ja intervjuude põhjal tehti kokkuvõtvaid järeldusi konkreetse töö andmetest. Koodid ja kategooriad on tuletatud kogutud informatsiooni põhjal (Kalmus, Masso, & Linno, 2015).

Transkribeeritud intervjuude analüüsimiseks kasutati kodeerimist, mille eesmärgiks on tekstide liigendamine (Laherand, 2010). Kodeerimiseks kasutati arvutiprogrammi QCAmap. Intervjuude vastustest otsiti sarnasusi, selleks loeti transkriptsioone korduvalt läbi. Sarnased tekstiosad koondati märksõnade ehk koodide alla, neist omakorda moodustati kategooriad.

Esimesele uurimisküsimusele saadi 19 koodi, millest omakorda moodustati kaks kategooriat: nutiseadme tehnilised funktsioonid ja ligipääs õppematerjalile. Teisest uurimisküsimusest saadi 7 koodi ja kaks kategooriat, mis puudutasid õppematerjali omandamist. Kategooriateks saadi õppematerjali leidmine ja õppematerjali omandamine. Kolmanda uurimisküsimuse, millega sooviti teada, kas antud õppematerjal äratas noortes rohkem huvi kodulinna ajaloo ja kunstiteoste vastu, saadi üheksa koodi ja neli kategooriat: Informatsiooni saamine ja huvi tekkimine. Koodidest ja kategooriatest on tabelid välja toodud töö lisades (Lisa 4) uurimisküsimuste kaupa. Töö käigus peeti ka uurijapäevikut, et tõsta töö usaldusväärtust.

Töö käigus saadud tulemused ning arutelu on esitatud uurimisküsimuste kaupa järgnevas peatükis. Lisatud on ka väljavõtteid intervjuueeritavate vastustest, mille sõnastust arusaadavuse huvides on korrigeeritud.

3 Tulemused

Magistritöö raames läbi viidud uurimuse eesmärgiks oli testida loodud materjali abil kunstitunni läbiviimist ja õppematerjali omandamist õuesõppel, nutiseadmeid kasutades ning kas selline õppemeetod on õpilastele huvipakkuv. Andmete analüüsimise tulemusena moodustati kõigile uurimisküsimustele kategooriad, mis omakorda jagunesid koodideks.

3.1 Nutiseadmete kasutamine ja õppematerjalile ligipääs

Esimese uurimisküsimuse "Kuidas hindavad õpilased nutiseadmete kasutamist ja õppematerjalile ligipääsu?" andmeanalüüsis leiti kaks kategooriat: nutiseadme tehnilised funktsioonid ja ligipääs õppematerjalile. Töö autor pidas uurijapäevikut, et jälgida eemalt

kuidas noored toime tulevad ja kui peaks probleeme tekkima, siis abiks olla. Samal ajal märgiti marsruudi läbimisel vaatluspunktides aega ja saadi teada kogu õpperaja läbimiseks kuluv aeg ja marsruudi pikkus.

Nutiseadme tehnilised funktsioonid

Õpilased, kes osalesid uurimuses omasid kõik nutitelefone. Mõnel lapsel puudus vastav rakendus QR-koodi avamiseks. Selleks, et liikuda õpperajal on tingimata vajalik avada QR-kood ning kõigepealt tuli vastav äpp seadmesse laadida. Nutitelefone tehnilise kasutamise osas olid kõik noored osavad ja probleeme ei tekkinud. Peale esimese QR-koodi avamist valiti marsruut ja see oli nähtav kaardil värviliste punktidenähtav.

Kui alguspunkti saad kätte, siis saad ju sealt edasi liikuda. (Oliver 9.kl)

Nutisedmes toimetamine ei ole keeruline ja mul pole kunagi seda äppi polnud ja sain kohe aru kuidas skannerida. (Kert 9. kl)

Õpilased kirjeldasid nutitelefoni abil õpperajal liikumist põneva, lihtsa ja arusaadava tegevusena, sest otsida tuli punkte, kuhu vastav kood oli kleebitud. Takistusi tehnilise poole pealt ei ilmnenud, koodide skanneerimine toimus kiiresti ja tõrgeteta. Samuti vaatluspunktide leidmisega raskusi ei esinenud. Vaid ühe asukohaga oli veidi otsimist, kuid edaspidi saab seda parandada ja punkti nähtavasse kohta asetada, kui antakse luba eravaldusesse kooditahvel asetada. Teine koodipunkt, mis on hetkel Põllu tänaval, tuleb viia kõrgemale – Jakobsoni tänavale, et avaneks vaade järvele ja saaks ettekujutuse kunstniku paiknemisest maalimisel.

.. punkte leida muidu keeruline ei olnud, aga ma saan aru, et sinna Trepimäe alla oli raske jah kohta leida, aga võib olla panna selgitus kaardi juurde, et aga me leidsime ju üles (Kätlin 7. kl).

Ligipääs õppematerjalile

Vastustest ilmselgus, et noortel nutiseadmes liikumine ei tekita mingeid probleeme ja ligipääs õppematerjalile oli kiire ning takistusteta. Lingid ja QR-koodid töötasid tõrgeteta. Õpilased iseloomustasid nutiseadmega õues õppematerjali avamist kui käepärast ja kiiret info leidmise viisi. Liikudes peale QR-koodi avamist asukoha nimele, avanes võimalus antud paigas valminud teoseid vaadata. Kunstniku kohta rohkem infot sai lugeda aktiveerides nime.

3.2 Õppematerjali omandamine nutiseadmest

Digitaalse õppevara vaatamine ja lugemine

Uuritavate hinnangul oli piltide vaatamine nutiseadmest mugav ja sujus tõrgeteta. Erinevates vaatluspunktides oli võimalus vaadata maale, kas ühe kunstniku loodud või mitme kunstniku poolt sama vaatega. Näiteks Kaevumäe punktis on maalinud Pezold, Mägi ja Timbermann Viljandi järve. Võrrelda sai tehnilist teostust ning vaadet enne ja nüüd ning leida erinevusi maastikus või linnapildis. Pildimaterjali kohta rohkem infot leidis enamasti teose autori elulooga tutvudes.

Õpilased said ülesandeks võrrelda kunstnike maale Viljandi järvest: missuguse meeleolu tekitab värvikombinatsioon ja aimatav õhustik, kas on hommik või õhtu. Tähelepanu pidi pöörama veel looduse ja maastiku muutustele ning neid kirjeldama. Ülesandega said õpilased hästi hakkama.

Näitena tuuakse töös Marju (7.kl) lahendus ülesandele:

*Eduard Timbermann (1905-1935), Viljandi järv 1930. Akvarell, paber. 37,2 x 43,4 cm
Suve meeleolu, tegemist suvise keskpäevaga. Vaade on muutunud niipalju, et maju on juurde tulnud, aga sõudebaas on endiselt samal kohal.*

Konrad Mägi (1878-1925), Viljandi maastik järve ja varemetega 1915-1917. Õli, papp. 43 x 51,1 cm;

Sügise pärastlõuna, masendav, tuhm ja porine meeleolu. Vaade Viljandi lossivaremetest – muutunud on, et põldude asemel on nüüd metsad.

August Georg Wilhelm Pezold(1794-1859)

I Viljandi maastik järve ja varemetega vaade Viljandi lossimäelt järvele 1853. Akvarell, paber, 28 x43,3 cm.

Kevade hommikupoolik. meeleolu kerge, värske, külm. Häirib pildi keskel olev tume detail, mis eristub ülejäänud pildist.

Viljandis on ikka väga palju maale, ma ei arvanud, et nii palju on, seal oli ka kunstnikke keda mina ei ole kunagi varem kuulnud - Pezold, Timbermann (Kätlin 7. kl).

Uurimistöö autor koostas õpilastele ülesande ühte vaatluspunkti, eesmärgiga jälgida, kuidas selle täitmine edeneb. Intervjuu käigus selgus, et õpilased oleksid soovinud pigem hajutatud - kolm või neli väikest ülesannet erinevates raja punktides, et mõtetegevust hoida erksana.

3.3 Kas õppemeetod motiveerib õpilasi osalema kunstitunnis õuesõppel, kuhu on integreeritud nutiseadmed

3.3.1 Hinnang õppemeetodile

Küsimusele, kuidas meeldiks selline kunstitund, mis on vabas looduses ja nutiseadmega, vastati, et oleneb mida õppida.

See on kindlasti väljas palju parem, ma ei viitsi kunagi tegelikult kunstitunnis kuulata.

Kaevumäel oli hästi ägedaid pilte, mida ma ei olnud näinud, mida meile kunstiajaloo tunnis ei näidatud. Kuulsamatest kunstnikest olime, jah kuulnud (Keiti 8. kl).

Uuritavatele meeldis, et tegevus oli mänguline, sai liikuda ja näha paiku linnas, kuhu varem polnud sattunud, näiteks Õuna tänavale.

Vabas õhus liikumine ei ole traditsiooniline muuseumi tüüpi piltide vaatamine, see on huvitavalt lahendatud. Oleneb jällegi, mis vanusele on suunatud, ma kujutan ette, et kui näiteks lapsed seda õpiksid, ma arvan et neil oleks ka hästi põnev. Selles mõttes, et minul tekkis küll lapsena hasart, kui pidi mingi koha üles otsima.. (Oliver 9. kl).

4 Arutelu

Uurimistöö esimese uurimisküsimuse ”Kuidas hindavad õpilased nutiseadmete kasutamist ja õppematerjalile ligipääsu?” tulemuste analüüsimisel selgus, et õpilased III kooliastmes on nutiseadmete kasutamisel osavad ja kogunud. Tänapäeva lapsed soovivad olla tegevustesse kaasatud, õppida koos tehnoloogiaga ja ise uurida ning avastada (Randoja, 2016). Läbiviidud uurimuses tulid selgelt välja, et noorel on avastamisrõõmu ja põnevust, kui peavad otsima ja oma nutikuse proovile panema. Esimese toiminguna, et õpperajale minna, oli vajalik QR-

koodi rakendus. Mitmel õpilasel polnud seda telefoni laetud, kuid see toiming õnnestus kiiresti ja oli kohe kasutusvalmis. Õpilased, kes polnud QR-koodi lugejat varem kasutanud, tundsid heameelt, et selline rakendus nende telefoni laetud sai ja et nüüd pääsevad lugema ja vaatama muidki koodide alla peidetud õppevara või informatsiooni. Uuringust selgus, et õpilastel on suurem huvi õpitava teema kohta, nagu väidavad Cheng jt (2013) kui nad on kaasatud mängulisse tegevusse (Lai, Yang, Ho & Chan, 2007). Positiivse mõjuna on nutiseadmed suurendanud õpimotivatsiooni ja huvi ning tundides osalemise osakaalu (Trimmel & Bachmann, 2004), mis selgus ka uuritavatelt, kes väitsid, et kunstiajalugu õues õppides on põnevam.

Teisele uurimisküsimusele „Missugune on õpilaste hinnang õppematerjali omandamisel nutiseadmest?“, saadi vastusteks, et oleneb, mida õppida. Sellest vastusest võib järeldada, et oleneb, kuidas ülesandeid koostada, sellest sõltub väga palju ka õpilaste huvi ja motiveeritus. Uurimusest selgus ja seda kinnitavad ka McClain ja Zimmermann (2015), et materjalile kiire juurdepääs teeb õuesõppe kasutajasõbralikuks. Samas nendivad Caldwell ja Cullingford-Agnew (2017), et nutiseadmete kasulikud ja positiivsed omadused saab noortele lähemale tuua vaid siis, kui noortel on soov nutiseadmeid kasutada. Teada on, et tänapäeva noortel on see soov ja suureks plussiks nutiseadmete kasutamisel, eriti õuesõppel, peetakse käeshoitavate nutiseadmete mobiilsust. Oluline on siinkohal märkida, et ka laste mobiilsus mängib liikumisel, märkmete kogumisel ja rühmatööd tehes tähtsat rolli (Kamarainen *et al.*, 2013; Lai *et al.*, 2007), mida oli ka märgata uurimuse läbiviimisel. Uurimistöös sisalduva õppevaraga tutvumiseks on vajalik just mobiilne juurdepääs, et lugeda ja vaadata pilti looduses, kus see on maalitud. Intervuus oli küsimus ka teksti mahu ja ülesleitavuse kohta, kui ülesannet lahendada. Õppematerjali omandamisest, nutiseadme kasutamise ja õppematerjalile ligipääsu kohta tõusid esile koodid, millega lapsed tegevust iseloomustasid - põnev, lihtne ja arusaadav tegevus. Koodidena sellele küsimusele tuli välja, et infot on palju ning teksti liigendamise teeb vajaliku informatsiooni leidmise kergemaks. Ülesanne oli antud Kaevumäe vaatluspunkti, et seal võrrelda erinevate kunstnike teoseid Viljandi järvest (Lisa 3). Uurimuse käigus selgus, et lastele oleks meeldinud, kui ülesandeid oleks olnud hajutatult, 3-4 punktis ja ühe kaupa, erinevates punktides linnas. Selgus, et lapsed said uusi teadmisi Viljandist ja linnas elanud ning sellest läbi rännanud kunstnikest. Õpilased nimetasid kunstnikke, kellest nad ei olnud varem kuulnud, nagu Pezold ja Ungern-Sternberg. Sellest võib järeldada, et neile pakkus teema huvi ja nad suutsid hiljem nimesid meenutada. Tundes ära tuttavaid paiku, vaadates teoseid, märkasid, kuidas Viljandi on muutunud ajas ja ruumis (Vallikivi, 2020).

Kolmas uurimisküsimus, “ Kas õppemeetod motiveerib õpilasi osalema kunstitunnis õuesõppel, kuhu on integreeritud nutiseadmed?” kattus mõnevõrra eelmise uurimisküsimusega. Intervjuudest selgus, et lapsed ja noored ei ole paljude Viljandit maalinud kunstnike nimesid kuulnud, ega teoseid näinud. Neid üllatas, kui palju kauneid vaateid on loodud. Huvitav on võrrelda, missugune oli enne ja kuidas nüüd on loodus, linnatänavad, see-eest ei ole muutunud eriti lossivaremed. Lapsed märkavad muutusi ja see annab aimu, et lapsi huvitab ajalugu ning kodulinnaga seonduv. Samuti oldi üllatunud, kui palju kunstiteoseid on Viljandist loodud.

Õppematerjali kasutamist õuesõppel nutiseadmest on võimalik veel edasi arendada punktidesse, mis on linnast kaugemal ja teisel pool järve. QR-koodiga varustatud punktidest saab moodustada raja ümber Viljandi järve, sest kunstnikud on pilte loonud ka kesklinnast eemal. Lõimides QR-koodide rada liikumisõpetusega, saab läbi viia orienteerumismängu jmt. Läbi vastava rakenduse saab lastele määrata trajektoori, mida läbida, fikseerides punktid, mis läbitud ja kellaja millal mingis punktis on oldud. Nutikas õpetaja suudab luua seoseid erinevate pädevustega. Ülesed pädevused, mida õuesõppel liikumistunni ja kunstitunniga saaks siduda on:

- Kultuuri- ja väärtuspädevus, et väärtustada oma linna kultuuritegelasi, loomingut, seotust kultuuriga.
- Digipädevusega- ülesanne, mis on kodeeritud, võimalik GPS seadme abil joonistada välja ühel päeval niisugune, teisel teistsugune marsruut
- Enesemääratluspädevus- saada endast midagi teada, milline on füüsiline võimekus, kuidas tulen toime ülesandega
- Õpipädevus- kuidas lahendan ülesannet üksinda, rühmaga, kuidas planeerin teekonda jne

Koostatud õppematerjali on plaanis laiendada ja parandada kasutajasõbralikumaks ning lisada ülesandeid ja abimaterjali õpetajale. Uurimistööd läbi viies selgus mitmeid asjaolusid, mida saab paremaks muuta, et õppematerjali paremini omandada ja kinnistada.

4.1 Töö piirangud ja praktiline väärtus

Magistritöös saab välja tuua järgnevad piirangud. Kuna andmete kogumise aeg kattus ülemaailmse pandeemia COVID-19 tekitatud eriolukorraga, siis tekkis takistusi andmete kogumisega. Kolmanda kooliastme õpilased olid pikka aega distantsõppel, seetõttu oli raskusi leida õpilasi, et uuringut läbi viia. Üheks oluliseks piiranguks on kindlasti väike valim, mille tõttu ei saa teha tulemuste osas märkimisväärseid üldistusi. Kvalitatiivse uurimuse eripäraks

ongi tulemuste piiratud üldistamisvõimalus. Vaatamata piirangule oli uurimuse läbiviimine ning tulemuste analüüsimine ning kirjapanek töö autori jaoks uus ning arendav kogemus, mille ta sai uurimistööd kirjutades, intervjuusid tehes ning andmeid analüüsesid.

Praktilise väärtusena peab autor töös esitatud õppematerjali, mida saavad kasutada kõik, kes veebilehe avavad, et tutvuda Viljandit kujutavate kunstiteoste ning väikelinnaga seotud olnud kunstnike elulugudega.

Tänuõnad

Täna oma juhendajaid Mari Vallikivi ja Keret Altperet asjakohaste nõuannete ning igakülgse abi eest. Tänuõnad kuuluvad tütrele Monikale ja kõigile, kes olid abiks töö valmimisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen ise koostanud käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö koostamisel on lähtunud Tartu Ülikooli Haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas akadeemiliste tavadega.

Anneli Pevgonen

21.05.2021

Kasutatud kirjandus:

Autoriõiguse seadus. (2015) Riigi Teataja <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122011005?>

About Outdoor Learning, s.a.

Külastatud aadressil: <https://www.outdoor-learning.org/Good-Practice/Research-Resources/About-Outdoor-Learning>

Brugge, B., Glanz, M. & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Ilo.

Caldwell, H., Cullingford-Agnew, S. (2017) *Technology for SEND in Primary Schools: A Guide for Best Practice*. SAGE publications. 10.05.2021

Cheng, Y-M., Lou, S-J., Kuo, S-H. & Shih, R-C. (2013) Investigating elementary school students technology acceptance by applying digital-game based learning to environmental education. *Australasian Journal of Educational Technology*, 29(1), 96-110.

Cooper, G. (2003) The Demise of Real Experience and the Case for Outdoor Education. *ECOS* 24 (3/ 4): 10–14.

Dahlgren, L. O. & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.

Davis, B., Rea, T., & Waite, S. (2006). The special nature of outdoors: Its contribution to the education of children at aged 3-11. *Australian Journal of Outdoor Education*, 10, 3, 12. *Do Experiences With Nature Promote Learning? Converging Evidence of a Cause-and-Effect* (2020). *Frontiers in Psychology*.

Digipööre. Haridus ja teadusministeerium. Külastatud aadressil:

<https://www.hm.ee/et/tegevused/digipoore> 11.05.2021

Digitaalse õppematerjali loomise põhimõtted, s.a. Külastatud aadressil:

https://oppevara.edu.ee/kvaliteet/?_ga=2.63761263.1104080623.1620411550-432037758.1619465146#oppematerjalide-valjatootamise-etapid

Elukestva õppe strateegia 2020. (2014) Külastatud

aadressil: <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Eskla, K. s.a. *Õppematerjalide koostamise põhitõed*. Külastatud aadressil:

https://www.tlu.ee/opmat/eope/e_kursuse_a_ja_o_moodle/ppematerjalide_koostamise_phited.html (12.05.2021)

Fagerstam, E. & Blom, J. (2012). Learning biology and mathematics outdoors: effects and attitudes in a Swedish high school context. *Journal of Adventure Education &*

- Outdoor Learning*. 13(1), 1-20.
- Fjortoft, I. (2004). Landscape as playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth and Environments* 14: 23–44.
- Goolamally, N., Saprudin, A. A., Latif, L. A. 2014. *Embedding QR codes in the Teaching and Learning Process*. Seminar Kebangsaan Sepanjang Hayat. Malaysia: Open University Malaysia. Külastatud aadressil: <http://library.oum.edu.my/repository/986/1/library-document-986.pdf>
- Haukka, H. (2020). Külastatud aadressil: https://www.luontokoulu.fi/ulkona_oppimisen_hyodyt/?lang=en. Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid, s.a. Külastatud aadressil: http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/john_dewey.html 24.03 2021
- Hea teatustava (2017). Külastatud aadressil <https://www.eetika.ee/et/eesti-hea-teadustava>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M., (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kamarainen, A. M., Metcalf, S., Grotzer, T., Browne, A., Mazzuca, D., Tutwiler, M. S. & Dede, C. (2013) *EcoMOBILE: Integrating augmented reality and probeware with environmental education field trips*. *Computers & Education*, 68, 545-556.
- Korp, L., 2020. *Who andis uued soovitud, kui palju peaksid liikuma lapsed ja täiskasvanud*. TÜ liikumislabor.
- Kändler, e. (s.a.). Digitaalse õppematerjali loomise soovitud. Külastatud aadressil: <https://oppevara.edu.ee/kvaliteet/#eessona> (13.05.2021)
- Köster, A. 2013. Tea. Mõtle. Loo. *Õppeprotsess gümnaasiumi kunstitunnis. Seoseid loov kunstiharidus*, 15–20. Tallinn: Sally Studio. https://seoseidloovkunstiharidus.files.wordpress.com/2012/10/sl_kunstiharidus.pdf (04.04.2021).
- Laanpere, M. (2015) HITSA koordineeritud nelja digitaalse õppevara komplekti evalvatsiooniuringu hindamisaruanne. Külastatud aadressil: http://innovatsioonikeskus.ee/sites/default/files/tekstifailid/Aruanne_digioppevara_MLaanpere_14072015.pdf
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lai, C.-H., Yang, J.-C., Ho, C.-W., Chan, T.-V. (2007) Affordances of mobile technologies for experiential learning: The interplay of technology and pedagogical practices. *Journal of Computer Assisted Learning*, 24(3), 326-337.
- Laste ja noorte tervise edendamine* (2017) Külastatud aadressil:

- <http://www.tai.ee/et/tegevused/tervise-edendamine/laste-ja-noorte-tervise-edendamine>
Laste ülekaal ja rasvumine, (2019). Külastatud aadressil: <https://toitumine.ee/artiklid/laste-ulekaal-ja-rasvumine>
- Liikumissoovitused*, 2021. Tervisekassa. Külastatud aadressil:
<https://liigun.ee/liikumissoovitused/>
- Liikunnan vaikutukset*, (2021). Külastatud aadressil: (<https://www.tervekoululainen.fi/ylakoulu/fyysinen-aktiivisuus/liikunnan-vaikutukset/>)
- McClain & Zimmermann (2015). Avastusõppest. Külastatud aadressil:
<https://sisu.ut.ee/oppemeetodid1/teema-1>
- Malone, K. (2007). The bubble-wrap generation: Children growing up in walled gardens. *Environmental Education Research*, 13(4), 513–527.
- Maller, C. J. (2009). *Promoting children's mental, emotional and social health through contact with nature: a model*. Emerald Insight, 522-543.
- Miks on liikumine vajalik?* Eesti Tervisekassa. Külastatud aadressil: <https://liigun.ee/miks-on-liikumine-vajalik/> (16.05.2021)
- Moks, U. (2018) *Mobiilse õuesõppe rakendamise võimalused põhikoolis Avastusraja näitel*. Magistritöö. Tallinna Ülikool
- Mägi, L., video. Külastatud aadressil: www.peaasi.ee
- Nevski, E. (2019). *Lapsed ja tehnoloogia: Digipädevusest digimänguni*. Kirjastus Atlex.
- Nutiseadmete kasutajate turvateadlikkuse ja turvalise käitumise uuring: uuringuaruanne 2017*. (2017. Riigi infosüsteemi Amet. http://www.ria.ee/sites/default/files/content-editors/publikatsioonid/nuti-uuring2017_aruanne.pdf
- O'Brien, E. & Weldon, S. (2007). A place where the needs of every child matters: Factors affecting the use of greenspace and woodlands for children and young people. *Countryside Recreation Journal* 15: 6–9.
- Oja, M. (s.a). *Õppematerjali koostamise põhimõtted*. Külastatud 19.03.2021 aadressil:
<https://sites.google.com/view/sotsiaalopetajaraamat/%C3%B5ppematerjali-koostamise-p%C3%B5him%C3%B5tted>
- Paas, P. 2007. Kunstiõpetuse õpetajate arusaamad kunstiõpetuse eesmärkidest ja sisust. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Tartu Ülikooli Haridusteaduskond. Tartu.
- Palavan, O., Cicek, V., Atabay, M. (2016). *Perspectives of Elementary School Teachers on Outdoor Education* *Universal Journal of Educational Research*. Külastatud aadressil:
https://www.hrpub.org/journals/article_info.php?aid=4066

- Põhikooli riiklik õppekava. (2011). Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 1. Riigi Teataja14/01/2011.
- Põhikooli riiklik õppekava, (2011). Külastatud aadressil:
<https://oppekava.ee/pohiharidus/kehaline-kasvatus/>
- Randoja, A. (2016). *Digipädevused lasteaias*. TLÜ Haridusteaduste instituut.
http://lhuu.weebly.com/uploads/2/2/9/1/22910920/digip%C3%A4devused_lasteaia%C3%B5petajad_randoja.pdf
- Raadik, S. (2009). *Õpime Õues mängides*. Kirjastus Ilo.
- Redecker, C. & Punie, Y. (2017). *Digital Competence of Educators. DigCompEdu*.
http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC107466/pdf_digcomedu_a4_final.pdf
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D. & Benefield, P., (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning*. National Foundation for Educational Research and King's College London.
- Rogers, Y., Price, S., Fitzpatrick, G., Fleck, R., Harris, E. & Smith, H. (2004) *Ambient wood: Designing new forms of digital augmentation for learning outdoors*. In Proceedings of interaction design and children. College Park, MD, USA. ACM: New York.
- Ruchter, M., Bernhard, K. & Geiger, W. (2010) Comparing the effects of mobile computers and traditional approaches in environmental education. *Computers & Education*, 54, 1054-1067.
- Saar, M. (2017). 21. sajandi õpetaja – mida õpilane temalt ootab? –Õpetajate Leht, 20 jaan.
<http://opeleht.ee/2017/01/21-sajandi-opetaja-mida-opilane-temalt-ootab/>
- Schultz, W. (2002). Inclusion with nature: The psychology of humannature relations. *Psychology of Sustainable Development*, 61-78.
- Soosaar, M., (2009). *Seest suurem kui väljast*. SA Uue Kunsti Muuseum, 2009. Trükkinud AS Pajo, Lille 4, Pärnu.
- Szczepanski, A. (2006c). *Õuesõppe meetodid*. M. Sarv (Toim), Õuesõppe pedagoogika (lk 27- 32). Tallinn: Ilo
- Südame-veresoonkonna haiguste ennetamine*, (2018). Külastatud 19.03 2021<https://terviseinfo.ee/et/valdkonnad/sudametervis>
- Kehaline aktiivsus soo ja vanuse järgi*, 2018. Tervise Arengu instituut. Külastatud aadressil:
[.https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__05Uuringud__03HBSC__03Kehaline_aktiivsus/KU31.px/](https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__05Uuringud__03HBSC__03Kehaline_aktiivsus/KU31.px/) 9.05.2021

- Tervisemõjurid.* (2017). Külastatud aadressil <http://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/uldpohimotted/tervisemojurid>
- Trimmel, M., & Bachmann, J. (2004). Cognitive, social, motivational and health aspects of students in laptop classrooms. *Journal of Computer Assisted Learning*, 20, 151–158.
- Ulkona luonnossa saavutetaan parempia oppimistuloksia,* (2020). Külastatud aadressil: https://www.luontokoulut.fi/ulkona_oppimisen_hyodyt/?lang=en
- Ucak, E. 2109. *Theaching Materials Developed Using QR Code Technology in Science Classes.* International Journal of Progressive Education, Volume 15, Number 4, 2019. Inased. Pamukkale University. Külastatud aadressil: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1224231.pdf>
- Yinger, R. J., & Hendricks-Lee, M. S. (1998). *Teacher planning, Approaches to.* In T. Husén, T. N. Postlethwaite, B. R. Clark & G. Neave (Eds.), *Education: The complete encyclopedia on CD-ROM: Elsevier Science Ltd.*
- Vallikivi, M. (2020). *Viljandi motiiv/in art.* Viljandi muuseum ja Kondase keskus 2020. Trükikoda printbest.
- Viljandi Muuseumi Toimetised VII,* (2018). Viljandi 1918-2018 Sõnas ja Pildis. I osa Eesti Vabariik ja Okupatsioonid 1918-1987.
- Viljandiga seotud kunstnike maaliloomingust muuseumi kunstikogus.* Külastatud aadressil: <http://muuseum.viljandimaa.ee/vana/indexe760.html>
- Willis, J., Weiser, B. & Kirkwood, D. (2014) Bridging the Gap: Meeting the Needs of Early Childhood Students by Integrating Technology and Environmental Education. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 2 (1), 140.
- World Health Organization (1946). *Constitution of WHO: principles.* Külastatud aadressil: <http://www.who.int/about/mission/en/> (16.05.2021)
- Õppekirjandusele esitatavad nõuded, õppekirjanduseretsenseerimisele ja retsensentidele esitatavad miinimumnõuded ning riigi poolt tagatava minimaalse õppekirjanduse liigid klassiti ja õppeaineti, 2016. Riigi teataja. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129032016001?dbNotReadOnly=true> (11.05.2021)
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.* Külastatud aadressil: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisa 1. Viljandit kujutanud kunstnikud

ALEKSANDER PILAR (1912–1989)

Aleksander Pilar sündis tsaariarmee ohvitseri pojana Sevastopolis 9. augustil 1912. aastal. Ta pärines tuntud baltisaksa Pilchau suguvõsast. Eestisse jõudis pere pärast pikki rännakuid 1922. aastal. 1934–1938 töötas Aleksander Pilar ketrusvabrikus Eesti Siid, aastatel 1941–1942 teenis ta mobiliseerituna Uuralis tööpataljonis. 1942. aastal pääses Pilar sealt Jaroslavli kunstiansamblitesse. Oma meelisalale akvarellmaalile pühendus kunstnik 1950. aastate alguses, olles 40-aastane. Aastatel 1959–1962 ja 1969–1971 töötas Pilar kunstnike liidu vastutava sekretärina. Juhendades aastatel 1968–1988 korraldatud loomereisidel üleliidulist akvarellistide gruppi, sai ta ühena vähestest kunstnikest ka välisriikides käia. Tollal sündisid akvarellid Nõukogude Liidu eri paigus, aga ka Itaalias ja Lääne-Saksamaal.

1959. aastal, kui Aleksander Pilar maalis Viljandi raekoda, valmis tal samuti seeria linnateemalisi akvarelle Kölnist, rändpüügihooajast Saaremaal ning Lõuna-Eesti maastikuvaateid (Vallikivi, 2020).

Lisaks akvarellmaalidele lõi Pilar plakateid, tegi lavakujundusi ja illustreeris lasteraamatuid. Aleksander Pilar suri 3. augustil 1989. aastal Tallinnas. MÄRKSONAD: tunnustatud akvarellist

Viljandi raekoda, 1959. Akvarell, paber. 44 x 36 cm

Viljandi Pauluse kirik, 1957. Akvarell, paber. 50 x 37 cm

LEPO MIKKO (1911–1978)

Lepo Mikko (sünnilt Leonid Mikk) sündis talupidaja perekonnas Viljandimaal Tuhalaanes 7. detsembril 1911. aastal. Ta läks 1927. aastal omakandimehe Juhan Muksi eeskujul Tallinnasse Riigi Kunsttööstuskooli. Siiski ei sobinud talle sealne kuivavõitu õpetus ning pärast kolme aastat otsustas Mikko jätkata Tartus Pallases.

Et vanemad ei toetanud Mikko kunstõpinguid, pidi noormees tööle käima, pidades kolme ja poole aasta jooksul maalri- ja maamõõtja- ning Karksi-Nuias fotograafiametit. Nii kestsid Mikko õpingud Pallases vaheaegadega kokku 1939. aastani. 1944. aasta Tartu pommitamisel sai kunstniku kodu tabamuse, kus muuhulgas hävisid ka Mikko Pallase-aegsed tööd. Samal aastal kolis perekond Tallinnasse, kus Mikko alustas tööd kunstiinstituudi maaliõppejõuna, 1965. aastal sai temast professor.

Mikko maalimislaad oli eepiline ja talle sobisid kõige rohkem arhailised teemad. Viljandi vaadetes ei ole Mikko takerdunud detailidesse ega jäädvustanud lähivaateid, vaid linna on kujutatud iseloomulikult põhjamaiselt karmis ja tasakaalukas võtmes (Vallikivi, 2020). Kunstniku isikupärane maalimislaad kujunes välja 1950. aastate teisel ja 1960. aastate esimesel poolel, mil tal tekkis ka suurem huvi monumentaalmaali vastu. Maastikumaalides avaldub kunstniku looduslähedus. Mikko tundis ürginstinktiivset kiindumust looduse vastu, maalides sulandumist ja maastikuga ühtekasvamist.

Viljandi kunstiellu tuli Lepo Mikko tagasi 1960. aastail, olles samal ajal kunstiinstituudis õppejõud ja seotud aktiivse loometegevusega. Teda ajendas Viljandimaale tulema igatsus lapsepõlvkodu järele, mida kunstnik küll tagasi ei saanud, kuid suvila Loodis oli koht, kus Mikko enamiku oma suvedest veetis. 1961. aastal puudus Viljandis endiselt galerii, see pidurdas kunstielu arengut üha kasvavas Viljandis. Mikko maale eksponeeriti Viljandi muuseumis koos maalikunstnik Juhan Muksi, skulptor Aino Tõnisson-Sepa (1932–1996) ja graafik Tõnis Lukatsi (1907–1996) töödega. Ajaperioodil 1973–1982 ei toimunud kunstinäitusi isegi muuseumis. Kui 1991. aastal avati kunstisaal endises parteimajas, hakati näitusi korraldama Aate-Heli Õuna eestvedamisel, kes tõi Viljandisse arvukalt Eesti kunstiklassikat tutvustavaid näitusi, muu hulgas ka Lepo Mikko näituse (Vallikivi, 2020).

Õhtune Viljandi, 1960. Õli, lõuend. 65 x 81 cm.

MÄRKSONAD: eepiline laad, monumentaalmaalide autor

JUHAN KANGILASKI (1904–1981)

Juhan Kangilaski sündis 19. mail 1904. aastal Viljandimaal Vana-Tänassilma vallas Verilaskel. Juhan ja tema noorem vend Ott õppisid Pallase Kunstikoolis. Juhan õppis aastatel 1923–1927 Pallases Ado Vabbe ateljees. Tulnud Tartust Viljandisse, pühendus ta järgnevatel aastatel Ugala teatrile, kujundades vahemikus 1929–1937 veidi üle saja lavastuse. Samal ajal joonistas Kangilaski ajalehele Sakala karikatuure ning 1940. aastate algul koostas ülevaateid Viljandi kunstielust.

Pärast Ugala kaheksat aastat töötamist jäi Juhan Kangilaski mõneks ajaks vabakutseliseks. 1939. aasta sügisnäitusel eksponeeriti esimest korda tema iseseisvusmanifesti kuulutamist kajastavat maali. Kunstnik kurtis näitusel antud intervjuus, et olles pikalt teatriga seotud, on vabaloominguks ehk maalimiseks jäänud vähe aega. Ugalaga oli kunstnik seotud ka hiljem: 1939–1945 töötas ta teatri administraatorina ning 1948–1950 uuesti Ugala dekoratsioonikunstnikuna. Alates 1950. aastast elas Juhan Kangilaski Tallinnas, kus jätkas

reklaamikunstnikuna. 1960. aastail viljeles ta graafikat, tegi linoollõikes maastikuvaateid ja illustreeris raamatuid. Ta suri 20. märtsil 1981. aastal Tallinnas.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise Viljandis 24. veebruaril 1918 (1939, õli). Ainulaadne ja üks väheseid ajaloolis-poliitilisi sündmusi kajastavaid kunstiteoseid. Teadaolevalt ei ole ühtki fotot sellest säilinud ning seetõttu tuli kogu sündmus rekonstrueerida kaasaegsete mälestuste põhjal. Kangilaski on kurtnud, et sündmust oli raske ühe tervikuna maalil kujutada. Iseseisvusmanifesti luges Viljandis ette tolleaegne linnapea Gustav Talts (1890–1958). Teos oli 67 aastat peidus Viljandis ühes Edela tänava majas. Teise korruse sahvri laeks oli vineerile maalitud pilt ilmselt mõõtmete pärast – 112 x 180 cm. Viljandi linnavalitsus ostis maali 2016. aastal.

MÄRKSONAD: pikaaegne ja viljakas Ugala teatri dekoratsioonikunstnik, karikaturistina kasutas pseudonüümi Tseko.

ENDEL HÄRM (1923–1996)

Endel Härm sündis Viljandis 7. septembril 1923. aastal. Ta on pärit Viljandi tuntud kultuuriinimeste suguvõsast – isa Oskar Härm oli pikka aega Ugala teatri majandusjuht, isa vend August Härm orkestrant ja tšellist ning ema vend Voldemar Metsamärt tõlkija ja luuletaja.

Teise maailmasõja ajal mobiliseeriti Endel Härm Saksa sõjaväkke, ta jõudis nn soomepoisina Soome ning 1943. aastal Kehra õppelaagrisse. 1944. aasta septembris sattus Härm venelaste kätte vangiks, kust vabanes 1946. aastal. Pärast vangist vabanemist läks Endel Härm õppima Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituuti, kuna teistesse kõrgkoolidesse teda vastu ei võetud. Kuigi ta lõpetas instituudi teatridekoraatorina, ei läinud ta tööle teatrisse, vaid tegutses koos abikaasa Lilianiga aastaid kaubandusgraafikuna. Lisaks reklaamplakatite ja pakendite kujundamisele illustreeris Endel Härm mõne lasteraamatu ning maalis loodusvaateid. Koos abikaasaga kolis ta 1974. aastal Tallinnast Viljandisse.

Endel Härma maalimisstiil ja käsitluslaad on tõetruud. Abikaasaga looduses rännates jäädvustas ta erinevates tehnikates maastikuvaateid, vanu taluhooneid ja lilli. Lilian on meenutanud, et Endel oskas väga täpselt maalida ja et see ajastu, kui värvifoto ei olnud veel eriti arenenud, sobis talle (Vallikivi, 2020). Endel Härm suri 19. mail 1996. aastal Viljandis. Maali „Vana Viljandi“ peab autor sentimentaalseks meenutuseks, sest sellel on näha 19. ja 20. sajandi vahetusel ehitatud supelmaja ning auruveskit. Auruveski on praeguseks linnapildist kadunud. Selle omanik oli eestlasest tööstur ja suurärimees Aleksander August Rosenberg

(1832–1899), kes paigaldas linna esimese telefoniliini ning oli õlle- ja tellisevabriku omanik. (Vallikivi, 2020)

MÄRKSONAD: realistlikud loodusmaalid

HANNO HÄRM (1952)

Hanno Härm sündis 23. septembril 1952. aastal Tallinnas. 1970. aastate algul asus ta elama Viljandisse, kus ta esialgu töötas kultuurimaja kunstnikuna, musitseeris mitme bändi koosseisus ja kujundas linnaruumi omapärase käekirjaga plakateid. Ametlikku kunstiharidust Hanno Härm ei omandanud, kuid kodune õhkkond soodustas kunstiga tegelemist. Viljaka kunstnikuna on kõige rohkem populaarsust kogunud tema raudteepildid ja Viljandi järve vaated. Linna- ja loodusvaadetes on mitmeid ühisjooni ema Lilian Härma ja isa Endel Härma loominguga. Hanno Härm on oma töödes läinud kõige kaugemale tegelikkuse piiride ületamises, jõudes maagilise realismi piirimaile. 1990. aastatel valminud arvukad linnavaated mõjusid turvaliselt ja ajatult tollaegse pulbitseva ja rahutu kunstielu taustal (Vallikivi, 2020). MÄRKSONAD: metafüüsilised maalid, raudteepildid

JOHANN KÖLER (1826-1899)

Johann Köler sündis Viljandimaal Vastemõisa vallas 8. märtsil 1826. aastal. Kunstniku haridustee algas Viljandis ning jätkus Lätis Cēsises, kus ta õppis maalriametit. Maalikunsti läks Köler õppima Peterburi Kunstiakadeemiasse. 1855. aastal lõpetas ta akadeemia tööga „Herakles toob Kerberose põrguvärvast“, mille eest ta sai väikese kuldmedali ja tunnistuse ajaloomaali erialal. Kunstnik elas suure osa oma elust Peterburis, kus ta töötas tsaari tütre joonistusõpetajana ning kunstide edendamise seltsi koolis. Aastal 1861 sai Johann Kölerist Peterburi Kunstiakadeemia akadeemik. Ta töötas ka akadeemia õppejõuna. 1867. aastal sai ta professoriks (<https://e-koolikott.ee/oppematerjal/14267-Johann-Koler>).

1859. aastast hakkas Köler oma töödele alla kirjutama „J. Köler, Viljandi“. Nii soovis kunstnik oma päritolu rõhutada. Johann Köler on üks rahvusliku kunsti rajajaid Eestis. Kuigi ta oli pärit sauniku perekonnast, jõudis ta kõrgele positsioonile Vene keisri õukonnas. Kuna tal oli õukonnas sidemeid, vahendas ta tsaarile talupoegade kirju. Ta oli ka Aleksandrikooli peakomitee esimees. Eestis käies maalis Köler maastikke ja rahvatüüpe ning suhtles rahvusliku liikumise tegelastega. Näitustega esines ta mitmel pool välismaal. Johann Köler suri 22. aprillil 1899. aastal Peterburis ja on maetud Suure-Jaani kalmistule (<https://e-koolikott.ee/oppematerjal/14267-Johann-Koler>).

Visand „Vaade Viljandi lossivaremetelt järvele“ on valminud aasta pärast kaua kestnud Euroopa-reisi, mis oli tollal nii-öelda kohustuslik osa kunstnikuks saamise pikal teekonnal. Itaalias õppis Johann Köler joonistamist ja maalimist vabas looduses. See skitseering on ainus **Viljandit kujutav töö, mis pärineb kunstniku ühest kolmest säilinud visandiplokist 1863. Pliiats, paber** (Vallikivi, 2020).

MÄRKSONAD: esimene eesti soost professionaalne kunstnik, akadeemiline maalikunstnik

JOHANN CARL EMANUEL VON UNGERN-STERBERG (1773–1830)

Johann Carl Emanuel von Ungern-Sternberg sündis Haapsalu lähedal Paslepa mõisas 3. veebruaril 1773. aastal maamarssali perekonnas. Esmase hariduse sai ta Elbe jõe ääres asuva Barby linna vennastekoguduse kasvatusasutuses, seejärel õppis noormees õigusteadust. Tänu juristiharidusele sai Ungern-Sternberg aastatel 1803–1806 tööd Tallinnas Eestimaa rüütelkonna sekretärina.

Sõitnud 1806. aastal Dresdenisse, otsustas ta kunsti kasuks, õppides seda professor Traugott Leberecht Pochmanni käe all. Ungern-Sternberg reisis elu jooksul palju, ajavahemikus 1810–1829 erinevates paikades Lääne-Euroopas. Kultuurilooliselt on väga olulised tema Baltimaade linnu ja keskaja ehitismälestisi kujutavad seepiajoonistused, mida ta ringreisidel tegi. Sama tähtis on 1826. aastal ilmunud esimene sari ülikooli õppejõudude portreedest. Portreesari koosnes neljast väikese formaadiga (28 x 22 cm) lehest, mis olid trükitud litograafiatehnikas. Kolm aastat hiljem ilmus veel neli portreed. Meisterlikult joonistatud ning kujutlusviisilt värskete ja tõepäraste portreede väljaandmine jäi katki 1830. aastal, kui Ungern-Sternberg suri.

Viljandi lossi varemed 1829. Seepia, paber. 21,2 x 39,7 cm

MÄRKSONAD: Tartu Ülikooli professorite portreede autor

KONRAD MÄGI (1878–1925)

Konrad Mägi on Eesti kõigi aegade üks tunnustatumaid maalikunstnikke.

Konrad Mägi sündis 1. novembril 1877. aastal Tartumaal Hellenurme mõisa abivalitseja perekonnas. Pere kolis Tartusse, kui Konrad oli 11-aastane. Tema haridustee jäi lühikeseks, sest varakult algas tööelu õpipoisina M. Sangernebo ja Blumi tisleritöökojas ning aastatel 1897–1902 Bandelieri mööblikäitises. Süvenev huvi kunsti vastu viis Mägi õppima Peterburi Stieglitzi Kunstikooli, kus muuhulgas anti õpetust mööblukujundamises. Olles sunnitud õpilasrahutustest osavõtu pärast koolist lahkuma, suundus ta 1906. aasta suvel sõpradega

Ahvenamaale, kus valmisid tema esimesed maalid. Sügisel Helsingisse läinud, töötas Mägi seal eesti rahvalaulude ümberkirjutajana.

1907. aastal sõitis kunstnik oma unistuste linna Pariisi, kus elas kunstnike ja kirjanike koloonias La Ruche ning õppis lühikest aega vabaakadeemias. Rahapuuduse tõttu oli Mägil väga keeruline leida paremaid võimalusi edasiõppimiseks ja maalimiseks. Elust suurlinnas väsinud, sõitis Konrad Mägi sõpradega 1908. aastal esialgu suveks Norra. Raskuste kiuste jäi kunstnik sinna kaheks aastaks ja hakkas seal aktiivsemalt maalima. Norras valmis teadaolevalt 75 maali (või rohkemgi, mida ta ilmselt müüs rahateenimise eesmärgil), millel oli peamiselt kujutatud inimtühje maastikke.

1910. aastal õnnestus Konrad Mägil Tallinnas ja Tartus kunstinäitustel oma maale müüa, see võimaldas tal taas Pariisi sõita. Lootnud sealsetes kunstiringkondades läbilööki saavutada, pidi ta pettuma ning tuli 1912. aastal Saksamaa kaudu tagasi kodumaale. 1913. aastal tabas kunstnikku depressioon ning kehva tervise tõttu ja elutingimuste tõttu läks ta Saaremale, et seal end kosutada (<https://konradmagi.ee/et/elulugu/>).

Konrad Mägi tuli Viljandisse 1913. aasta sügisel noorpõlvesõbra Frieda Sangernebo (1884–1949) kutsel ning asus elama Sangernebo-Baarsi külalislahkes kodus. Kunstnik veetis kolm järgnevat aastat vaheldumisi Viljandis ja Tartus, maalides suvel Viljandis, Saaremaal ja Võrus. Tartus käis ta sügisel ja talvel õpetamas. Mägi vaevles pidevas rahapuuduses, kaebas kehva tervise ja halva meeleolu üle (Vallikivi, 2020).

Konrad Mägi esimene suurnäitus pandi üles 1913. aasta lõpul Viljandisse Koidu seltsimajja, kus oli eksponeeritud sada maali. Kunstnik ja kriitik Jaan Vahtra (1882–1947) kirjutas kohalikus ajakirjanduses, et Konrad Mägi tööd järgivad kõige uuemat Prantsusmaa kunstivoolu ja tunduvad tavainimesele liiga kärejad. Vahtra sõnul oli Mägi maalides näha looduse kopeerimist, mis harimata silmale loomulik paistis (Vallikivi, 2020).

Aeg-ajalt Viljandis elades maalis Konrad Mägi mõnikord koos Villem Ormissoniga (1892–1941), Riia kunstikoolis Wilhelms Purvitise käe all õppinud kohaliku Grand Hoteli omaniku pojaga. Pärast Konrad Mägi surma kutsuti Ormisson joonistus- ja maaliõppejõuks Tartusse Pallase Kunstikooli, mille üheks asutajaks oli 1919. aastal Konrad Mägi.

Mägi reisis 1921–1922 taas Euroopas, peatudes pikemalt Saksamaal ja Itaalias. Tervis järkjärgult halvenes ning ta suri Tartus 15. augustil 1925. aastal.

Arvatakse, et Konrad Mägi tegi kokku umbes 400 maali, kuid pooled neist on kadunud või hävinud. Nõukogude okupatsiooni ajal, 1940. aastate lõpul ja 1950. aastate algul, sattus Mägi looming põlu alla ning selle avalik näitamine oli keelatud.

Õlimaal. Viljandi maastik (1914–1915) on üks teadaolevatest Viljandi-teemalistest töödest esimesi, mis on valminud, kasutades täppivat katmistehnikat.

Lossimägede ja järvevaated on jõulisemad ning võib väita, et varemeid kujutatavalt maalidelt õhkub itaalialikkust.

Õlimaal. Viljandi motiiv (1915–1917).

Teos eristub stiililt varem Viljandis valminud töödest. Punastest tellistest Pauluse kirik mõjub sinise taeva taustal ekspressiivselt. Maal on ilmselt valminud mitu aastat hiljem, umbes samal ajal Otepää ja Pühajärve maastikega. Teadmata on Konrad Mägi umbes kümne Viljandi vaadetele põhineva teose saatus ja kujutatava olemus täpsemalt (Vallikivi, 2020).

Viis pilti (neli lossimägedest ja üks Ugala juurest)

MÄRKSONAD: andekas maalikunstnik, ekspressiivsed maalid, heitlik ja depressiivne iseloom

JOHANNES VÕERAHANSU (1902–1980)

Johannes Võerahansu sündis 28. jaanuaril 1902. aastal Harjumaal Raikküla vallas. Ta õppis 1919. aastast Tallinna kolledžis ning samal ajal 1921. aastani ka Ants Laikmaa ateljeekoolis. Lühikest aega töötas kunstnik Tallinna Draamastuudio teatri juures dekoratsioonimaalijana ning Türi tellise- ja keraamikavabrikus keraamikuna. Ado Vabbe maaliklassi Pallase Kunstikoolis lõpetas kunstnik 1936. aastal koos Lydia Nirk-Soosaare ja Karl Pärsimäega. Võerahansu oli erudeeritud kunstnik ja õppejõud, töötades kõrgematel kujutava kunsti kursustel ja Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis. Ajavahemikul 1955–1957 töötas ta Tartu Kunstikoolis ja 1957–1973 Tallinnas Eesti NSV Riiklikus Kunstiinstituudis. Johannes Võerahansut on nimetatud üheks silmapaistvamaks maastikumaalijaks Eestis, erilist tuntuust on kogunud tema varased, 1930. aastail Saaremaal maalitud hõbedase koloriidiga saare elulaadi ja loodust kujutavad poeetilised maaliteosed.

Johannes Võerahansu viljakaim maalimisperiood jäi keerulistesse 1940.–1950. aastatesse. Ta tegeles 1950. aastatel kultuuriasutuste tellimuste täitmisega. 1956. aastal valmis kunstnikul kaks suurt Viljandit kujutavat maali – üks linnavaade ja teine vaade järvele. Lisaks maalis ta samal aastal veel viis Viljandi-teemalist teost. Võerahansu maalid on isikupäraselt pastossed ja tehniliselt mitmekülgsed, stiililt lüürilis-romantilised (Vallikivi, 2020). Võerahansu suri 17.

oktoobril 1980. aastal Tallinnas.

https://www.ekunstisalong.ee/Natuurmort_Johannes_Voerahansu_6867).

Vaade Viljandi ordulossi hoovile, 1956. Õlimaal 80 x 120 cm. Teose ostis Ugala teater ning see oli pikka aega eksponeeritud Koidu seltsimajas.

MÄRKSÕNAD: Eesti tunnustatud maalipedagoog, romantiliste maastikumaalide autor

JOHANN CRISTOPH BROTZE (1742–1823)

Johann Cristoph Brotze sündis Sileesia väikelinnas Görlitzis 12. septembril 1742. aastal magistraadi soolakaaluja peres. Ta õppis Görlitzi, Leipzigi ja Wittenbergi ülikoolis usu- ja keeleteadust ning omandas Wittenbergis filosoofiadoktori kraadi. Suurema osa elust, lausa 46 aastat, veetis Brotze Riias, töötades pedagoogi ja kodulooourijana. Brotze elutööks kujunes kultuurilooliste tekstide ja käsikirjade kogu – 3130 lehekülge –, mis sisaldades sadu joonistusi ja tekste inimestest, linnadest, linnustest, hoonetest ja maastikest Läti ja Eesti aladelt.

Saksakeelse teose nimi on „Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospective, Münzen, Wappen etc“ ning seda säilitatakse Läti akadeemilises raamatukogus Riias. Brotze kogus entusiastlikult kõikvõimalikku ajaloolist ja kaasaegset infot, joonistas fotograafilise täpsusega üles ja varustas kommentaaridega kõik materjalid, mis olid talle kättesaadavad.

Oma suurteose jaoks tegi Brotze koostööd mitmete kodulooourijate, pastorite, literaatide ja haritlastega. Üks tema tähtsamaid abilisi Eestis oli pastor Eduard Philipp Körber (1770–1850), kellelt on kogumikus rohkem kui 80 joonistust, muuhulgas vaade Viljandi vana linnusevärava varemetele põhja poolt. Johann Cristoph Brotze suri 1823. aasta augustis Riias. Pärast 1765. aasta suurt tulekahju oli August Wilhelm Hupeli (1737–1819) andmetel 1774. aastal Viljandis vaid 46 puuhoonet ja kaks kivimaja. Kindralkubernereri korraldusel tuli uued majad ehitada kivikatusega ning õlg- ja puitkatused tuli samuti asendada kividega. Selline nõue muutis linna üldist ilmet ning seda on näha ka pildil „Vaade Viljandi juures” (1800), mis kujutab Jaani kirikut koos ümberkaudsete majade ja aedadega. Mõisahooned, mis pildil vasakule jäävad, olid juba linnapiirist väljas. Tollal elas linnas 600-700 inimest (Vallikivi, 2020).

MÄRKSÕNAD: elas 46 aastat Riias, entusiastlik kodulooourija, kogus palju väärtuslikku ajaloolist infot Eesti kohta.

AUGUST MATTHIAS HAGEN (1794–1878)

August Matthias Hagen sündis Liivimaal Valga linna lähedal Vijciemsi mõisas 23. veebruaril 1794. aastal möldri pojana. Hageni sõnul mõjutas lapsepõlvkodu inspireeriv ümbrus tema kunstnikuksaamise soovi. Tartusse läks noor Hagen 1810. aastal, asudes tööle maalrisellina, ning aasta hiljem alustas ta õpinguid Karl August Senffi (1770–1838) graafikaateljees. 1820. aastal siirdus Hagen end täiendama Saksamaale. Võõrsilt saatis kunstnik kodumaale mitukümmend õlitehnikas maastikuvaadet. Hageni rännakutest Saksamaal, Austrias ja Šveitsis on säilinud vürtsikas keelekasutuses reisimärkmed, mis annavad aimu kunstniku kujunemisloost. Maalimise, jalgsimatkade, nähtud ümbruse ja kohtumiste kõrval leiab märkmetest romantiliste seikluste ja unenägude kirjeldusi. Kunstnik oli unistanud Šveitsist juba lapsepõlves. Matkates Alpi mägimaastikul ei olnud vaja enam maalimismotiive otsida, sest neid leidis kõikjal, kuhu silm ulatus. Hageni päevikutest selgub, et ta saavutas reisil olles maalimises üha suurema meisterlikkuse (Vallikivi, 2020). 1824. aastal naasis kunstnik kodumaale, alates 1826. aastast oli ta Tartu gümnaasiumi ning aastatel 1829–1832 ka tütarlastekooli joonistusõpetaja. 1837. aastal sai Hagen Peterburi Kunstiakadeemialt vabakunstniku nimetuse.

Pedagoogina jätkas August Matthias Hagen ajavahemikus 1838–1851 Tartu Ülikooli joonistuskoolis Senffi mantlipärijana, olles esimene kohaliku päritoluga joonistamisõppejõud. Halvenenud nägemise tõttu jäi ta küll pensionile, kuid loominguga tegeles edasi kuni surmani. Paljud tema joonistustest litografeeriti, see võimaldas neid Baltimaades laialdasemalt levitada. Kunstiteadlane Voldemar Vaga on hinnanud Hageni maale vähem kui tema joonistusi, kuigi kunstniku laad muutus ajapikku vabamaks ja realistlikumaks. V. Vaga järgi iseloomustab Hageni maale asjalik, peen ja detaile toonitav, aga samas kuiv ja puine pintsli töö. Õhu ja valguse kujutamine ei huvitanud Hagenit, tema tööd olid koloriidilt tumedad ja sünged. Suurem osa kunstniku maaliloomingust on arvatavasti hävinud, muu hulgas ka osa Vassili Žukovski vahendusel keisrikojale ostetud 29 maalist.

August Matthias Hagen suri 2. detsembril 1878. aastal Tartus.

Hageni loomingu põhiosa moodustavad seepia-, sega- ning akvatintatehnikas linna- ja maastikuvaated. Seepia- ja gvašitehnikas Viljandi lossi peavärv, mille ees seisab karjus ja maastikule on maalitud hoogsas stiilis lehmad, valmis kunstnikul 1840. aastail. Tollal ei olnud lossivärvateni lihtne pääseda, sest kaht Kirsimäge ühendav vall rajati alles 1927. aastal (Vallikivi, 2020).

Allikas: <http://utlib.ut.ee/kogud/bskunst/hagen.htm>

Viljandi maastik, 1840, lk 19; Viljandi lossi varemed, 1842

MÄRKSÕNAD: otsekohehes stiilis reisipäevik, lopsakas stiilis linnu ja maastikke kujutavad segatehnikas joonistused.

LYDIA NIRK-SOOSAAR (1908–1995)

Lydia Nirk-Soosaar sündis 30. juunil 1908. aastal Viljandis lasterikkas perekonnas. Isa Peeter, kes oli kaupmees, oli väga range ja nõudlik, ema Maria oli Saksa parunite laste koduõpetaja, iseloomult hell ja õrn.

Lydia oli üks neljast õest, kellele meeldis väga joonistada. Suved veetis ta õe Nadja juures Holstre lähedal, maalides ümbruskonna loodust. Viljandi Linna Tütarlaste Gümnaasiumis õppides oli Lydia Nirgil suureks eeskujuks ja maailmavaate kujundajaks joonistusõpetaja Ants Murakin. Õpetaja maalid olid koolimaja seintel, need köitsid oma ilusate värvidega ja meeldisid Lydiale väga. Pärast gümnaasiumi lõpetamist 1926. aastal proovis ta mitut ametit nii Viljandis kui Tartus, kuid „süda kippus ikka maalimise juurde“. 1927. aastal hakkas Lydia Ants Murakinilt eratunde võtma ja seejärel asus ta Tartu Kõrgemasse Kunstikooli Pallas. Lydia juhendajateks olid üheksa-aastase stuudiumi jooksul ettevalmistusklassis Jaan Vahtra, maaliklassis Villem Ormisson, samuti Nikolai Triik ja Ado Vabbe. Viljandis maalis Lydia Nirk-Soosaar tihti koos Karl Pärsimägi ja Eduard Timbermanniga portreesid ning osales Timbermanni korraldatud näitustel. Pikem vaikuseperiood tekkis kunstniku ellu, kui ta 1949. aastal kunstnike liidust välja heideti, süüdistatuna kodanlikus natsionalismis. Mitu aastakümnet järjest olid kunstniku päevad täidetud kodu, laste, põllutööde ja loomadega, 1969. aastal kolis pere Tallinnasse.

Lydia Nirk-Soosaar on oma mälestustes öelnud, et ta on saanud elus palju vähem maalida, kui oleks soovinud. Kunstnike liitu võeti ta uuesti vastu alles 1990. aastal. Üle-eestilistel aastanäitustel esines ta juba varem ning personaalnäitused toimusid 1979. aastal Tallinnas ja Pärnus, 1981. aastal Viljandis ja Haapsalus ning 1993. aastal Pärnus ja Viljandis, see jäi kunstnikule ka viimaseks.

Lydia Nirk-Soosaar maalis veel vanemas eas mõned lopsakas stiilis Viljandi motiivid. Üheks olulisemaks tunnuseks kunstniku töödes oli läbikumav alusmaal, tehtud punase krapplakiga. Üks selliseid teoseid on varakevadel Õuna tänavalt maalitud võsa, mis hakkas vaadet järvele varjutama. Kunstnik kasutas tugevat joont, sageli sooja punast, mitte kunagi oranži ja violetti. Ta eelistas tumedaid sooje toone heledatele ja külmadele, kuigi talle meeldis ka hall. Lydia Nirk-Soosaart on nimetatud ka laste maalijaks. Loomeprotsess oli kunstniku jaoks tihti olulisem kui lõppresultaat ning vaataja tagasiside. Lydia Nirk Soosaar suri 11. märtsil 1995. aastal Tallinnas.

Viljandi motiiv, Vallikivi 2020. „Seest suurem kui väljast“, Mark Soosaar

Viljandi maastik Viljandi maastik 1981. Õli, papp. 72 x 83 cm

Viljandi lossivaremed 1935. Õli, lõuend. 62x78 cm

MÄRKSONAD: teostest läbikumav punane alusmaal, üks väheseid Viljandi naiskunstnikke

JUHAN MUKS (1899–1983)

Juhan Muks sündis 6. juulil 1899. aastal Viljandimaal Tuhalaanes talupidaja perekonnas. Alates 1914. aastast oli Muksi õpetaja Viljandi Linnakoolis tuntud kunstnik Villem Ormisson. Pärast kooli lõpetamist 1917. aastal suundus Muks vastu vanemate tahtmist Tallinna Kunsttööstuskooli. Vanemad soovisid, et Juhanist kui pere vanimast pojast oleks saanud talupidamise jätkaja, kuid need lootused luhtusid. Kunstiõpingud kestsid kokku peaaegu kümme aastat, neisse mahtusid mitu kooli ja ateljeed ning elu Pariisis. Eriti raskeks kujunes Muksile Riia Kunstide Akadeemias õppimine, sest toidulaud oli kesine ning tervisele mõeldes tuli ta tagasi Eestisse. Koos Aleksander Vardiga lõpetas Juhan Muks 1925. aastal Pallase Kunstikooli II lennu. Samal aastal suundus ta Prantsusmaale, kus elas vaheaegadega kuni 1939. aastani. 1930. aastate alguses töötas Muks mõne aasta kodumaal. Ta korraldas Viljandis eduka isikunäituse ja tööde müügist saadud raha võimaldas tal 1933. aasta algul tagasi Prantsusmaale sõita. Kahjuks on vähe teada Muksi Prantsusmaal valminud töödest, näidetena on Eestis vaid mõni üksik tolle perioodi maal (Vallikivi, 2020).

Alates 1944. aastast elas Juhan Muks Viljandis järve kaldal (praegusel Pikal tänaval) asuvas majas, Rosenbergi villas, kuni surmani 1983. aastal. Ta on üks väheseid, võib-olla ainus Eesti kunstnik, kes on loonud nii arvukalt teoseid vaadetega oma koduakendest. Muksi korteri akendest avanevad kaunid vaated üle Viljandi järve pakkusid talle igal aastaajal inspireerivaid elamusi (Vallikivi, 2020).

Esimestel nõukogude okupatsiooni aastatel sunniti Juhan Muksi ja Juhan Kangilaskit kui linnas elavaid professionaalseid maalikunstnikke tegema suuremahulisi ja vastutusrikkaid propagandistlikke teoseid, mis pidid Viljandi linna riiklikel pühadel kaunistama. Muksi eestvedamisel alustas 1945. aastal tööd 12-liikmeline kunstiring, mis küll peagi tegevuse lõpetas. Muksi võimalused tegeleda vabaloominguga ja osaleda Eesti kunstielus lõppesid 1940. aastate lõpul, kui ta kunstnike liidust välja heideti ning ta põlu alla sattus.

Uuesti kunstielu lülitus Juhan Muks pärast Eesti NSV kunstnike liidu liikmelisuse taastamist 1960. aastal. Tollal oli ta ainuke professionaalne maalikunstnik väikelinnas. Peale sunnitud vaheaeg oli loomeinimesele halvasti mõjunud, tal kulus tükk aega, enne kui ta end taas leidis

ja töid eksponeerima hakkas. Juhan Muksi parim osa maastikumaalidest valmis 1970. aastatel, nii mõnestki teosest õhkub prantsuspärasust, mis väljendub teatud viisil õhu- ja värviperspektiivi edastamises. 1979. aastal pälvis Juhan Muks Konrad Mägi medali, mis on tänaseni kõrgeim maalikunsti eest antav auhind Eestis. Juhan Muks oli esimene medalisaaja ja ühtlasi ka ainus nimekirjas, kes isiklikult Mäge tundis ja temalt Pallases õpetust sai.

1. **Viljandi motiiv. 1930, õlimaal.**

2. **Viljandi panoraam, pannoo. 1932, õli.** 1931. aastal rekonstrueeriti Viljandi barokne raekoda. Tollane Viljandi linnaeape August Maramaa tellis Juhan Muksilt istungitesaali seinale suuremõõtmelise pannoo, mis on maalitud Riia maantee kalmistu juurest (praegu Ugala teater), haarates enda alla Pauluse kiriku ja lossimägede vahelise ala. Kriitikat sai maal sisemise ühtluse puudumise ning teatava tuimuse tõttu (Sakala, 2.02. 1933). Teos eemaldati nõukogude okupatsiooni ajal raekojust 1958. aastal. Selle asemele telliti maal Elmar Kitselt. Praegu on pannoo raekojas vestibüüli seinal tagasi.

3. **Talvine Viljandi. 1945, tempera, papp.** Teadaolevalt üks esimesi Muksi Pika tänava koduakendest paistva vaatega maal. Teose esiplaanil pole veel 1940. aastate teisel poolel linnaarhitekt Ott Puuraidi (1904–1986) projekteeritud Ranna puiestee maju.

4. **Viljandi järv. 1960, õli, vineer.** Valminud Viljandi rajooni raamatukogu tellimusel lugemissaali seinale. Tellimustöö oli Muksile rahalises mõttes abiks, kuna selle eest makstud summat võeti arvesse talle pensioni suuruse määramisel.

MÄRKSONAD: prantsuspärased maastikumaalid, koduakende vaadete rohkus Eesti maalikunstis

Allikad: <https://kondas.ee/naitused/2019/vue-de-la-fenetre-juhan-muks-1899-1983>

Vallikivi, M. 2020. Viljandi motiiv.

Rummo, V. 1999 „Minu meenutusi“ VI vihik, lk 7. Kondase keskuse valduses

Lisa 2. Intervjuu kava

Taustaandmed

- klass
- poiss või tüdruk

Põhiosa

Nutiseadmete kasutamine

- Kirjelda palun, kas õpperaja läbimiseks oli piisavalt infot, kuidas alustada ja edasi liikuda.
- Kuidas leidsid koodipunkti ja kas QR-koodi avamine õnnestus?
- Mida õppisid rajal nutiseadmega liikudes? Kas tekkis probleeme?
- Kuidas õppematerjali avamine nutiseadmest õnnestus?

Õppematerjali omandamine

- Kas õppematerjali oli piisavalt, vähe või liiga palju?
- Kas õppisid midagi uut?
- Kas kunstiteose kohta olnud ülesanne oli nutiseadmest teostatav?
- Missuguse hinnangu annad ülesannetele?
- Kas materjal ülesande lahendamiseks oli kergesti leitav?

Hinnang õppemeetodile

- Kuidas Sulle selline kunstitund meeldis?
- Kas osaleksid sellises kunstitunnis või pigem jääksid klassiruumi?
- Mida soovid lisada r
- aja läbimise kohta? Mis meeldis ja mis mitte?

Lisa 3. Ülesanded kunstitunniks

Marsruut 1

Võrrelda kunstnike maale Viljandi järvest, missuguse meeleolu tekitavad, mis aastaeg on ja missugune osa päevast (hommik või õhtu).

1. Kuidas on muutunud linnapilt, teose valmimisest tänaseni, mida märkad?
2. Kaljo Polli
Viljandi maastik 1956. Õli, lõuend 78 x 118 cm
3. Endel Härm (1923-1996)
Vana Viljandi 1980. aastad. Õli, papp. 26 x 49,5 cm
4. Ants Murakin
Viljandi järv. 1930. aastad. Õli, vineer. 64 x 96 cm

Marsruut 2

Võrrelda kunstnike maale Viljandi järvest, missuguse meeleolu tekitavad, mis aastaeg on ja missugune osa päevast (hommik või õhtu).

Kuidas on muutunud loodus ja maastik, teose valmimisest tänaseni, mida märkad?

1. Eduard Timbermann (1905-1935)
Viljandi järv 1930. Akvarell, paber. 37,2 x 43,4 cm
2. Konrad Mägi (1878-1925)
Viljandi maastik järve ja varemetega 1915-1917. Õli, papp. 43 x 51,1 cm;
3. August Georg Wilhelm Pezold(1794-1859)
Vaade Viljandi järvele lossimäelt 1850.aastad. Akvarell, kartong. 15,7 x 26,3 cm
4. Mis oli Lydia Nirk-Soosaare maalimisstiilis erilist?

Lisa 4. Kodeerimine

1. Kuidas hindavad õpilased nutiseadmete kasutamist ja õppematerjalile ligipääsu?

Nutiseadme kasutamine	Äpi allalaadimine
	Arusaadav
	Takistusi ei olnud
	Kiire
	Põnev
	Vaheldusrikas
	Käepärane
	Omane noorele
	Lihtne
	Asukoha leidmine
	Koodi skanneerimine
	Õppematerjalile ligipääs
	Marsruudi jälgimine
Ligipääs õppematerjalile	Kiire avanemine
	Selge liikumine
	Linkide töötamine
	Asukoha põhisisus
	Liikumine lehekülgedel
	Õppematerjali nähtavus

2. Missugune on õpilaste hinnang õppematerjali omandamisel nutiseadmetest?

3.

Kategooria	Kood
Õppematerjali leidmine	Asukoha leidmine
	Info avamine
	Pildi vaatamine
	Teksti lugemine
Õppematerjali omandamine	Ülesanne
	Analüüs
	Võrdlemine

4. Kas õppemeetod motiveerib õpilasi osalema kunstitunnis õuesõppel, kuhu on integreeritud nutiseadmed ?

Kategooria	Kood
Informatsiooni saamine	QR koodi skanneerimine
	Asukohad kus maalitud
	Ülesanded
	Õppematerjal
Huvi tekkimine	Äratundmine
	Muutunud vaated
	Kaunid vaated
	Tuttavad kohad
	Tuttavad nimed